

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

NÄR PROFESSIONELLA TALAR OM “BARNETS BÄSTA”

EN DISKURSANALYTISK STUDIE

Författare: Shahad Yahya

Handledare: Tanya Jukkala

Examinator: Magdalena Vieira

Kandidatuppsats i sociologi (SOA135)

Akademien för Hälsa, vård och välfärd

Mälardalens högskola Eskilstuna. Hösttermin 2020

SAMMANFATTNING

Barnets bästa och barnperspektiv är centrala begrepp inom Barnkonventionen som blev svensk lag den 1 januari 2020. Studiens syfte är att studera socialsekreterares och familjebehandlares konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv för att kunna identifiera vilka diskurser som omger professionellas tal. För att kunna analysera hur socialsekreterare och familjebehandlare konstruerar begreppen barnets bästa och barnperspektiv tillämpas den foucauldianska diskursanalysen. Därmed har jag intervjuat fem socialsekreterare och familjebehandlare som arbetar med barnrelaterade frågor inom socialtjänsten. Resultatet visar att bedömningen av barnets bästa konstrueras utifrån flera diskurser som betonar professionellas perspektiv på att bedöma barnets situation, där professionellas kompetens ges stor betydelse. En annan diskurs som framträder i konstruktionen av barnets bästa är familjediskursen som betonar barnets beroende av en familj. Även konstruktioner av barnperspektiv utgår främst från vuxnas perspektiv på barnets situation där barnperspektiv konstrueras som dels en generell föreställning om barnens värld och dels som vuxnas uppfattningar om barnets enskilda situation. I studiens resultat lyfts fram olika motsättningar som uppstår i relation mellan barnets behov och barnets vilja. I studien framgår också att barnet görs till ett subjekt eller objekt beroende på vilken diskurs professionella talar utifrån.

Nyckelord: Barnets bästa, barnperspektiv, diskurs, foucauldiansk diskursanalys.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	4
1.1.	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
2.	TIDIGARE FORSKNING	5
2.1.	BARNET SOM SUBJEKT OCH OBJEKT	5
2.2.	BARNPERSPEKTIV	6
2.3.	KOMPLEXITET I BARNETS BÄSTA	7
2.4.	SAMMANFATTNING	9
3.	TEORI OCH METOD	9
3.1.	SOCIALKONSTRUKTIONISM OCH DISKURSANALYS	10
3.2.	FOUCAULDIANSK DISKURSANALYS	10
3.2.1.	DISKURSER	11
3.2.2.	MAKT OCH KUNSKAP	11
3.2.3.	SUBJEKTSPOSITIONER	12
3.3.	SAMMANFATTNING	12
3.4.	URVAL	13
3.5.	DATAINSAMLING	14
3.6.	ANALYSMETOD	14
3.6.1.	REFLEXIVITET	16
3.7.	ETIK OCH KVALITETSKRITERIER	16
4.	RESULTAT	17
4.1.	ATT BEDÖMA BARNETS SITUATION	18
4.1.1.	Professionella vet bäst	18
4.1.2.	Barnets behov som ett styrande element	20
4.1.3.	Familjediskursen	21
4.1.4.	Professionaliteten kontra föräldrars rättigheter	23
4.2.	ATT LYSSNA PÅ BARNET	24
4.2.1.	Barnperspektiv ur vuxnas syn	24
4.2.2.	Barnets ålder och mognad	27

4.3.	SAMMANFATTNING	28
5.	DISKUSSION	29
5.1.	RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	29
5.2.	RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL TIDIGARE FORSKNING	30
5.3.	RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL METOD OCH TEORI	33
5.4.	SJÄLVKRITISK DISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	34
	REFERENSLISTA	36
	BILAGA A: INFORMATIONSBREV TILL DELTAGARE	37
	BILAGA B: INTERVJUGUIDEN	38

1. INLEDNING

FN-konvention om barns rättigheter omfattar vilka rättigheter barnet har samt regler som ska skydda barnet. FN beslutade om barnkonventionen 1989 och Sverige var en av de första länderna som ratificerade den. Barnkonventionen utgår ifrån fyra grundprinciper för barnets rättigheter som handlar om barnets rätt till liv och utveckling, barnets rätt till likvärdiga villkor, beaktande av barnets bästa vid alla beslut och barnets rätt att komma till tals (SOU 2016:19, s. 87–88). I januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Därmed konfirmeras barns rättigheter och Sveriges skyldigheter gentemot barnen. Enligt lagen om barnkonventionen, artikel tre, ska “barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn” (SOU 2016:19 s. 100). Barnets bästa ska tillämpas utifrån ett barnperspektiv som ska genomsyra hela beslutsprocessen. Barnperspektiv innebär att beslutsfattare ska respektera och tillvarata barnets åsikter, behov och intressen, därmed ska barnet ges möjlighet att uttrycka sig och vara delaktig (SOU 2016:19 s. 92).

Sverige och alla dess institutioner ska beakta att barnets bästa upprätthållas i alla ärenden som rör barnen. Tillämpning av barnets bästa och beaktande av barnperspektiv är avgörande för vilka beslut eller insatser som tas i olika ärenden. Dock är definitionen av barnets bästa mångtydig, eftersom barnets bästa bedöms vara olika beroende på barnets individuella sammanhang, omständigheter och behov (SOU 2016:19 s. 176). Innebörden av barnets bästa och barnperspektiv tolkas utifrån vad vuxna anser vara det bästa för barnet. Barnkonventionen presenterar ett antal vägledande principer som dessutom tolkas olika av forskare, myndigheter, kommuner och det civila samhället beroende på vilka värderingar och uppfattningar som barnets rättigheter grundar sig på (SOU 2016:19 s. 97). I enlighet med detta kan det som anses vara “barnets bästa” definieras och tolkas på olika sätt beroende på vem som har tolkningsföreträde. Dessutom måste andra aspekter och rättigheter vägas in i bedömningen av barnets bästa. Detta resulterar i att bedömningen och tolkningen av barnets bästa blir svårhanterlig och i vissa fall även problematisk.

Den svårhanterliga bedömningen visar sig i två fall som har fått stor uppmärksamhet i den mediala debatten under de senaste åren. Dessa är *Emmy* och *Lilla-hjärtat* (Petersson & Nohlgren 2019, Sköld, 2020). I den mediala debatten kring fallen har myndigheters agerande ifrågasatts utifrån att barnets rätt till sina föräldrar prioriterats högre än barnets vilja och barnets perspektiv. Både flickorna flyttades tillbaka till sina biologiska föräldrar efter att de har varit placerade hos familjehem. Den fyraåriga Emmy tvingades flytta mitt i natten från sitt familjehem, där hon har bott hela sitt liv, till sin biologiska pappa som hon aldrig har sett, vilket fick henne att må dåligt (Petersson & Nohlgren 2019). I fallet *Lilla-hjärtat* flyttades den treåriga Esmeralda tillbaka till sin biologiska familj efter att ha varit placerad i familjehem. Flickan hittades död och var undernärdd, misshandlad och drogad (Sköld 2020). Detta påvisar komplexitet av att upprätthålla ett barnperspektiv i tillämpning av barnets bästa relaterad till andra aspekter och rättigheter.

Att utreda och fatta beslut om barn och ungdomars livssituation utgör ett centralt ansvarsområde som ingår i socialtjänsten. Socialsekreterare och familjebehandlare möter dagligen barn med olika behov och stöd. Socialsekreterarnas och familjebehandlarnas arbetsuppgifter omfattar att värna om barnets bästa och beakta ett barnperspektiv när det gäller olika beslut och insatser som berör barnet. Därför är det väsentligt att belysa hur barnets bästa och barnperspektiv konstrueras utifrån socialsekreterares och familjebehandlares

perspektiv. Detta görs genom att studera vilka olika normer, värderingar och uppfattningar som de förhåller sig till när de definierar dessa begrepp. Detta blir särskilt viktigt i samband med att barnkonventionen har blivit svensk lag.

1.1.SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna studie är att med hjälp av en foucauldiansk diskursanalys undersöka socialsekreterarnas och familjebehandlarnas framställning av begreppen barnets bästa och barnperspektiv med utgångspunkt i barnkonventionen. Dessa sociala konstruktioner av begreppen medför konsekvenser för vilka diskurser som framhävs samt hur begreppen tillämpas praktiskt i arbetet med barn. Detta undersöks genom att analysera hur socialsekreterare och familjebehandlare definierar och tillämpar barnets bästa utifrån ett barnperspektiv samt hur de beskriver samtalet med barn vid olika utredningar och insatser. Därmed formulerades två frågeställningar:

- 1) På vilket sätt konstruerar socialsekreterare och familjebehandlare innebörden av barnets bästa och barnperspektiv?
- 2) Hur inkluderas barnperspektivet i utredningar och insatser för att bedöma barnets bästa?

2. TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som relaterar till det undersökta fenomenet, det vill säga beaktandet av barnets bästa och barnperspektiv inom socialtjänsten. Tidigare forskning består av både vetenskapliga artiklar och böcker som behandlar komplexitet i begreppen barnets bästa och barnperspektiv med fokus på socialtjänstens arbete. Samtliga artiklar är Peer-reviewed vetenskapliga artiklar, vilket innebär att de är granskade av ämnesexperter och håller en hög vetenskaplig kvalitet. Litteraturen söktes genom databaserna Primo och Sociological Abstracts. I början sökte jag efter forskning som behandlar konstruktioner av barnets bästa, men sökningen gav inga relevanta resultat. Därefter sökte jag på studiens centrala begrepp både på svenska och engelska, såsom barnets bästa, barnperspektiv och barn inom socialtjänsten. Sökningen gav många resultat, av dessa valdes de som ansågs vara relevanta för studiens syfte.

Tidigare forskning delas i detta kapitel upp i tre underrubriker; barnet som subjekt och objekt, barnperspektiv och bedömning av barnets bästa. Avsnittet avser att synliggöra mångtydigheten gällande innebörden av barnets bästa genom att lyfta fram olika perspektiv på begreppet. Dessutom presenteras vilken betydelse barnperspektiv har inom sociala barnavården och hur det tillgodoses. I presentationen av den tidigare forskningen försökte jag strukturera upp och behandla begreppen separat. Dock är begreppen barnets bästa och barnperspektiv starkt sammanlänkade, samtidigt som varje begrepp har sin egen komplexitet.

2.1. BARNET SOM SUBJEKT OCH OBJEKT

Tidigare forskning lyfter fram olika motstridiga uppfattningar om barnet när barnkonventionen tillämpas i praktiken, dels som ett objekt som är beroende av vuxnas skydd och omvårdnad och dels som ett subjekt med förmåga att påverka sin egen situation. Artikel 12 i barnkonventionen handlar om barnets rätt att komma till tals i ärenden som berör barnet. Barnets rätt att komma till tals innebär att barnets åsikter ska respekteras och att barnet ska ges utrymme att själv definiera sina egna intressen. Barnets rätt att uttrycka sin vilja och sina önskemål medför en syn på barnet som subjekt, alltså en självständig aktör som kan påverka

sin situation i barnavårdsutredningar. Däremot råder det osäkerhet kring betydelsen av barnets vilja, eftersom det anses vara beroende på barnets ålder och mognad. Samtidigt kan denna princip om barnets rätt att delta och påverka sin situation i artikel 12, konkurrera med artikel 3 i barnkonventionen som avser beaktande av barnets behov. Ofta anses barnets behov sammanfalla med barnets bästa, medan barnets vilja inte behöver överensstämma med barnets bästa. Detta skapar spänningar i bedömningen av barnets bästa. I synnerhet när det gäller att tillgodose barnets behov kan barnet betraktas som ett objekt som ska skyddas av vuxna. Barnets behov avgörs ur vuxnas perspektiv, vilket resulterar i att barnet anses vara ett objekt som ska ges omsorg och skydd av vuxna (Singer 2019:36–39).

På liknande sätt skriver Svensson (2001:40–41) om hur mångtydigt begreppet barnets bästa är, dels betonar barnkonventionen att barn är ett självständigt rättssubjekt som har lika mycket rättigheter som vuxna, men även att barn är sårbara och behöver därför omsorg och skydd. Dessa två principer är motstridiga, eftersom barnets rätt som ett självständigt subjekt kan begränsas i syfte att skydda barnet för att uppnå barnets bästa. Barnets bästa bedöms genom en avvägning mellan dessa två principer. Ponnert (2015) skriver en artikel med en diskuterande och teoretisk ansats som resulterar till en teoretisk modell. I artikeln ger Ponnert (2015:47) exempel på hur dessa motstridiga uppfattningar vägs emot varandra i vårdnadstvister där barnets bästa bedöms utifrån barnets rätt till sina föräldrar oavsett barnets vilja. Därigenom har beslutsfattare en syn på barnet som objekt, eftersom vuxnas perspektiv blir dominerande i beslutsfattandet, medan barnperspektiv inte får stort utrymme i dessa bedömningar. Detta anses vara problematiskt, enligt Ponnert (2015:47), eftersom det leder till att barnets egna åsikter och vilja förbises.

Ponnert (2015:53–54) skriver om att bedömningen av barnets bästa utgår ifrån en omsorgslogik och/eller en rättslig logik. Bedömningen av barnets bästa kan vara olika beroende på hur beslutsfattare betraktar barnets bästa och barnperspektiv. När omsorgslogiken och den rättsliga logiken möts, medför detta konsekvenser i praktiken vid bedömningen av barnets bästa. Omsorgslogiken betraktar barnet som ett skyddsobjekt, samtidigt som den förutsätter en helhetssyn på det individuella barnets enskilda behov ur vuxnas perspektiv. Den rättsliga logiken betraktar barnet som en rättighetsbärare, samtidigt som det utgår ifrån allmänna föreställningar om barnets typiska behov. Därmed betraktas barn på olika sätt beroende på vilken logik som tillämpas. Barnet betraktas som ett skyddsvärt objekt som behöver skydd och omsorg på grund av sin sårbarhet, eller som ett rättssubjekt där barnet anses vara en aktör. Ponnert (2015:52) föreslår en kombination av både omsorgslogiken och den rättsliga logiken, där barnen anses som skyddsvärda subjekt som behöver skydd och omsorg samtidigt som de behöver komma till tals och därför skall ha ett rimligt inflytande i beslutsfattandet, för att uppnå barnets bästa.

2.2. BARNPERSPEKTIV

Andersson och Hollander (1996) skriver om definitioner av olika begrepp såsom barnets behov, barnets rätt och barnets bästa utifrån olika teoretiska uppfattningar och innebörder som begreppen ges inom sociala barnavården. Andersson och Hollander (1996:92–94) påpekar att barnperspektiv är ett mångtydigt begrepp som kan tolkas på olika sätt. Barnperspektiv förknippas ofta med barnets bästa, barnets rätt och behov. Det handlar om att skapa en dialog med barnet för att kunna förstå och få tillgång till det enskilda barnets synvinkel, uppfattningar och önsknings. Barnperspektiv är betydelsefullt för att kunna ta reda på hur barnet uppfattar sin verklighet, sina omständigheter och sina sociala relationer. Därför ska ett barnperspektiv vägas in vid barnavårdsutredningar, stödinsatser och placeringar, dock menar författarna att barnet inte alltid står i centrum inom den sociala barnavården. Barnperspektiv

är en konstruktion som beror på vuxnas kulturella och personliga antaganden. Det är därmed omöjligt att anta ett neutralt barnperspektiv utan att detta perspektiv påverkas av den vuxnas förutsättningar och uppfattningar. Detta sker oavsett om man är medveten om det eller inte, därför är det väsentligt att vara uppmärksam på denna inverkan.

Cederborg (2014:7–9) skriver att ett barnperspektiv innebär att kunna analysera barnets livssituation genom att ta i beaktande barnets egna uppfattningar om sin aktuella situation och få en överblick över barndomstiden. Barnperspektiv kan också betraktas utifrån vuxnas och samhällets syn på barnets situation och behov, vilket medför en objektsyn på barnet. Enligt Hultman och Cederborg (2014:125–126) visar forskning att beaktandet av ett barnperspektiv är bristfälligt inom socialtjänstens arbete med barn och ungdomar. I många fall tar socialsekreterare tillvara föräldrarnas perspektiv, medan barnets upplevelser och tankar åsidosätts. Detta förhållningssätt och arbetssätt riskerar att barnet far illa. Anledningen till detta arbetssätt är att barnet inte ses som en tillräcklig kompetent aktör. Därför anses det vara väsentligt att utveckla riktlinjer för inkludering av ett tydligt barnperspektiv i sociala utredningar och beslut, där barnet bemöts som en social aktör.

2.3. KOMPLEXITET I BARNETS BÄSTA

Barnets bästa är ett begrepp som förekommer i barnkonventionen och i andra sammanhang som berör barnets rättigheter. Dock finns det inte en tydlig definition av vad barnets bästa är och vem som anses vara berättigad att bedöma det bästa för barnet. Eriksson (2003:81) påpekar i sin avhandling att tolkningen av barnets bästa är beroende på den historiska, sociala och kulturella kontexten och att bedömningen av barnets bästa är olika beroende på barnets enskilda fall. Även Andersson och Hollander (1996:58) skriver att innebörden av barnets bästa är beroende på den samhälleliga kontexten, därmed förändras innebörden av barnets bästa i takt med att kunskaper och värderingar om barnet utvecklas/förnyas.

Svensson (2001:44–45) skriver att definitionen av barnets bästa inte är lätt att avgöra i praktiken. Hanteringen av den svåra definitionen kan innebära att beslutsfattare utgår ifrån förutbestämda och normativa uppfattningar om barnets bästa, utan att beakta barnets enskilda situation, vilket anses vara problematiskt. Denna problematik betonas i förståelse av barnets bästa som regel eller princip. Dessa två perspektiv på definitionen av barnets bästa kan vara motstridiga. Som princip tillämpas barnets bästa genom öppna bedömningar, det vill säga att bedömningar inte görs på förutbestämda kriterier, istället anpassas kriterierna till barnets specifika situation med syfte att göra den bästa möjliga bedömningen. Å andra sidan kan barnets bästa betraktas som en regel, vilket innebär att det utgår ifrån specifika uppfattningar och tolkningar av det bästa för barnen i generell mening. Vidare diskuterar Svensson (2001:45–47) bedömningen av barnets bästa ur tre punkter; normalitetsuppfattningar, avvägningen mellan självständighet och behov av skydd samt avvägningen mellan princip och regel. Normalitetsuppfattningar som finns om barnets bästa grundar sig på statens förpliktelser och föräldrarnas ansvar för sina barn, vilket kan påverka uppfattningen av barnets bästa. I vissa fall kan normalitetsuppfattningar om barnets rätt till sina föräldrar konkurrera med principen om barnets bästa. Avvägning mellan barnets självständighet och behov av skydd handlar om att bedömningen av barnets bästa ska beakta barnets rätt att uttrycka sig och komma till tals, samtidigt kan denna rätt åsidosättas ifall den belastar barnet på ett negativt sätt om barnet konfronteras med svåra val eller beslut. Beslutsfattare ska även kunna göra en avvägning mellan barnets bästa som princip och regel, alltså en avvägning mellan öppna bedömningar ur barnets perspektiv samt regler som innefattar en bestämd innebörd av vad barnets bästa är.

Svenson (2001:47–48) ger exempel på regeln barnets rätt till sina föräldrar som kan strida mot principen om barnets bästa ifall gemensam vårdnad inte är lämplig för barnets enskilda situation. Detta motstridiga förhållande mellan barnets bästa som regel eller princip anses vara problematiskt i bedömningen av barnets rättigheter, intresse och behov. På den motsatta sidan kan barnets bästa användas som ett argument av staten i bedömning av föräldrars potential, med hänvisning till statens skyldighet att skydda barnet, skriver Lind (2008:3). Föräldrar med psykisk sjukdom och intellektuellt funktionshinder antas sakna förmågan att ta hand om ett barn. Föräldrar med intellektuellt funktionshinder bedöms vara en riskgrupp som utgör en riskfaktor för barnets välbefinnande och välfärd. Barnets bästa används som ett argument av staten för att frånta föräldrars rättighet att uppfostra sitt barn. Barnets bästa som argument ger statliga myndigheter såsom socialtjänsten rätt att ingripa i familjelivet, vilket strider mot principen om familjens rätt till integritet och frihet, enligt Lind (2008:17).

Eriksson (2003) intervjuar i sin avhandling både familjerättssekreterare och våldsutsatta mödrar med barn i syfte att undersöka hur våld beaktas vid vårdnadstvist och umgänge. I relation till beslut om vårdnad och umgänge lyfter Eriksson (2003:62) fram samma problematik med de normativa föreställningarna om vad som anses vara det mest gynnsamma för barnet, som inte nödvändigtvis behöver vara det bästa utifrån barnets specifika situation. I intervjuer med våldsutsatta mödrar framkom det att deras barn i flera fall tvingades till umgänge med den andra föräldern, mot sin vilja. Detta på grund av att det ansågs vara det bästa för barnet ur socialsekreterarnas och familjerättssekreterarnas synsätt (Eriksson 2003:135, 143). I likhet med Svenssons (2001) förklaring av normalitetsuppfattningar, visar Eriksson (2003:307–309) i sin avhandling att det finns generella antagande om att barnets bästa föreligger i att barnet skall ha kontakt med båda sina föräldrar. Detta anses vara problematiskt enligt författaren, eftersom denna kontakt/relation inte behöver vara det bästa för barnets specifika fall. Författaren påpekar att detta antagande är ett resultat i konstruktionen av den separerade kärnfamiljen. Dessutom visar avhandlingen att barnets handlingsutrymme blir begränsat efter föräldrarnas separation, eftersom släktskap och blodsband anses vara mer grundläggande än barnets egen vilja (Eriksson 2003:320–321).

En annan problematik som Andersson och Hollander (1996:81–82) tar upp är definitionen av barnets behov inom den sociala barnvården. Begreppet barnets behov används inom sociala barnvården utan tydlig definition, trots att begreppet har en viktig betydelse, inte minst när staten, genom socialtjänsten, fråntar föräldrars rättighet till sina barn ifall föräldrarna inte kan tillgodose barnets behov. Att begreppet lämnas utan definition innebär att barnets behov uppfattas som givna och okontroversiella. Singer (2019:389) skriver att socialsekreterare och andra beslutsfattare ska kunna göra en avvägning mellan beaktandet av barnets behov, som fastställs genom vetenskap och beprövad erfarenhet, och barnets vilja, som fastställs genom att lyssna på barnets egna åsikter, för att kunna tillgodose barnets bästa. Bedömningen av barnets bästa förutsätter därför ett barnperspektiv som innebär att barnet ska komma till tals och att beslutsfattare ska kunna förstå barnets livssituation ur barnets eget perspektiv.

Ponnert (2015:48–49) skriver om hur barnets bästa tillämpas i teori och praktik och de dilemman som kan uppstå när olika logiker möts. I artikeln påpekas några dilemman angående tolkningen av barnets bästa i praktiken där den rättsliga logiken kan strida mot barnets faktiska behov. Även brister gällande barnets deltagande i bedömningar och avgränsningen av barnets behov ur vuxnas perspektiv strider mot innebörden av barnets bästa i praktiken. Till exempel kan socialtjänsten lägga fokus på samförståndslösningar med föräldrarna, medan barnets synvinkel och skyddsbehov hamnar i skymundan. Ponnert (2015:51–52) diskuterar bedömningen av barnets bästa ur omsorgslogiken som tillämpas i

socialtjänsten respektive den rättsliga logiken som tillämpas inom rättssystemet. Dessa logiker är skilda och påverkar tolkningen av barnets bästa. Omsorgslogiken utgår ifrån ett prognostiskt tänkande, där bedömningen av barnets bästa görs utifrån de framtida konsekvenserna, medan den rättsliga logiken tillämpas ur ett historiskt perspektiv, där man beaktar de tidigare bedömningar som anses tillämpa barnets bästa. Dessa olika perspektiv resulterar i olika bedömningar av barnets bästa som är beroende på beslutsfattare/domare. Därmed tillämpas det prognostiska tänkandet inom socialtjänsten med syfte att få ett helhetsperspektiv på barnets situation, medan det historiska perspektivet tillämpas inom rättssystemet som beaktar generella antagande om barnets rättigheter och behov.

2.4. SAMMANFATTNING

Tidigare forskning har bidragit med kunskaper om barnets bästa och barnperspektiv som mångtydiga begrepp med motstridigande logiker. Tidigare forskning visar att barnets bästa betraktas å ena sidan som en regel som grundar sig på historiska fakta och beprövade kunskaper. Å andra sidan betraktas barnets bästa som en princip som handlar om att beslutsfattare tillämpar öppna bedömningar i relation till barnets enskilda fall genom att ta barnperspektiv i beaktandet. Även bedömningen av barnets bästa skiljer sig beroende på om beslutsfattaren möter barnet som ett skyddsobjekt som behöver vuxnas omsorg och skydd eller som ett rättssubjekt med ett socialt aktörskap och uppfattningar som ska tillvaratas och respekteras. Därmed råder det motsättningar om hur barnets bästa ska bedömas och i vilken utsträckning barnet kan påverka sin livssituation. Barnets bästa tillämpas genom beaktandet av ett barnperspektiv. Tidigare forskning påpekar komplexiteten i att inta ett barnperspektiv. Likt barnets bästa har barnperspektivet definierats på olika sätt, beroende på om barnet betraktas som objekt eller subjekt. Barnperspektivet kan å ena sidan innebära att barnet ges möjlighet att uttrycka sig för att beslutsfattare ska kunna få en bild av hur barnet uppfattar och upplever sin livssituation. Å andra sidan betraktas barnperspektiv genom vuxnas uppfattningar och samhällssyn på barnets behov och intressen.

Tidigare forskning lyfter upp olika motstridiga definitioner och perspektiv på begreppen barnets bästa och barnperspektiv. Därför blir det intressant att undersöka socialsekreterarnas och familjebehandlarnas framställning av begreppen. Denna studie avser att bidra med kunskaper om hur professionella, som arbetar med barn och ungdomar inom socialtjänsten, talar om innebörden och tillämpningen av barnets bästa och barnperspektiv i praktiken. Dessutom genomförs denna studie efter att barnkonventionen blev en svensk lag. Därför är det relevant att undersöka om tillämpningen av barnets bästa och barnperspektiv skiljer sig från tidigare forskning.

3. TEORI OCH METOD

I detta kapitel presenteras både det teoretiska ramverket och den metodologiska ansatsen som studien utgår ifrån och som utgör ett underlag för studiens analys. För att kunna besvara frågeställningar gällande konstruktioner av barnets bästa och beaktande av barnperspektiv inom socialtjänsten, tillämpas en diskursanalytisk ansats som utgör både teori och metod för denna studie, eftersom diskursanalysen omfattar både en teoretisk tradition och ett metodologiskt verktyg (Winther Jørgensen & Phillips 2000:10). Jag kommer att redogöra för de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna genom att presentera socialkonstruktionismen som utgör grunden för diskursanalysen, samt genom att presentera Michel Foucaults teoretiska perspektiv och hans begrepp diskurser, makt/kunskap och subjekspositioner i synnerhet. Sedan redogörs för vilket tillvägagångssätt som har tillämpats i

urval, datainsamling och analysmetod. Kapitlet avslutas med en reflektion kring forskarens reflexivitet samt studiens etiska principer och kvalitetskriterier.

3.1. SOCIALKONSTRUKTIONISM OCH DISKURSANALYS

Socialkonstruktionism omfattar många teorier som förklarar olika aspekter av samhälle och kultur. Diskursanalys utgår ifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv som innebär att vår verklighetsuppfattning är socialt konstruerad. Dessa konstruktioner upprätthålls genom sociala processer och interaktion mellan människor i vardagen. Våra gemensamma förklaringar och beskrivningar av verkligheten avgör vårt förhållningssätt och handlingsätt i relation till olika fenomen (Winther Jørgensen & Phillips 2000:11–12). Enligt Vivien Burr (2015:2–3) karaktäriseras socialkonstruktionism av fyra premisser som även utgör grunden för diskursanalysen. De fyra premisserna bygger på ett kritiskt förhållningssätt till de givna kunskaperna om verkligheten och dess konsekvenser för våra sociala handlingar. Den första premissen är att förhålla sig kritisk till självklar kunskap och förståelse för omvärlden, eftersom det inte finns någon absolut eller objektiv kunskap eller sanning. Den andra premissen är att alla kunskaper och all förståelse för verkligheten är förankrad i historiska och kulturella sammanhang. Därmed är kunskaper och verklighetsuppfattningar föränderliga över tid, vilket betonar att vår världsbild är socialt och diskursivt konstruerad. Den tredje premissen handlar om sambandet mellan kunskaper och sociala processer, där kunskaper utvecklas och upprätthålls genom sociala processer och interaktion. Därmed skapar människor tillsammans gemensamma förståelser för kunskaper som sanna kontra falska. Den fjärde och sista premissen handlar om sambandet mellan kunskaper och sociala handlingar, där kunskaper i form av förutbestämda världsbilder reglerar våra sociala handlingar. Utifrån förgivettagna världsbilder betraktas vissa handlingar som självklara och naturliga, medan andra handlingar betraktas som avvikande. Till exempel konstrueras barn på ett speciellt sätt som sätter gränser för olika handlingar och förhållningssätt i relation till barn. Utifrån förgivettagna uppfattningar av barn som omyndiga ges andra vuxna rätt att genom deras yrkesroll besluta om barnets bästa. Därmed ges de professionella ett särskilt handlingsutrymme som är socialt accepterat.

Diskursanalys är ett samlingsbegrepp av flera metodologiska ansatser varav diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi. Alla dessa inriktningar är intresserade av att studera språkliga mönster och hur de används samt vilka betydelser de får i praktiken (Winther Jørgensen & Phillips 2000:11–13). Diskursanalysen betonar den språkliga konstruktionen och dess betydelse för vår verklighetsuppfattning, därför är diskursanalys intresserad av att ingående analysera användning av språket i en specifik kontext (Taylor 2001:5–6). Språket utgör en väsentlig roll inom diskursanalys, eftersom den konstituerar och konstruerar olika diskurser som vi tar för givna och som bestämmer vårt förhållningssätt till olika sociala fenomen. Analysen av diskurser och dess språkliga mönster synliggör därför fastställda sanningar och medvetandegör deras betydelser (Taylor 2001:9).

3.2. FOUCAULDIANSK DISKURSANALYS

Denna studie utgår ifrån den foucauldianska diskursanalysen som utvecklades av filosofen Michel Foucault, därav benämningen. Den foucauldianska diskursanalysen fokuserar på hur diskurser är uppbyggda genom att undersöka vilka maktrelationer som skapas, vilka kunskaper som rättfärdigas och vilka subjekspositioner det talas om. Dessutom undersöker den foucauldianska diskursanalysen vilka språkliga konstruktioner och maktrelationer som inkluderas som sanningsenliga och vilka som utesluts ur fenomenet i frågan. Den foucauldianska diskursanalysen belyser förhållandet mellan språk och makt/kunskap som skapar en viss diskurs (Bolander & Fejes 2015:93). Till skillnad från andra forskningsmetoder

som strävar efter att uppnå objektiva och sanna kunskaper, strävar diskursanalysen till att belysa hur de förgivettagna diskurserna konstrueras och får konsekvenser i den sociala världen på ett subjektivt sätt (Taylor 2001:11–12). Foucault et al. (2002:43) menar att syftet med en diskursanalys är att lyfta upp diskurserna ur den skenbara självklarhet som omger dem för att undersöka deras uppbyggnad och struktur. Den foucauldianska diskursanalysen grundar sig på Foucaults begreppsapparat; *diskurser, makt/kunskap och subjektpositioner* (Börjesson 2003:34–35). Dessa begrepp kommer att introduceras och redogörs för nedan.

3.2.1. DISKURSER

Diskurser definieras allmänt som talordningar med språkliga mönster som utgör ett specifikt sätt att tala om och förstå ett fenomen inom en viss domän. Dessa diskurser skapas genom sociala samspel som utgör dess sanning inom en specifik kontext (Taylor 2001:11–12). Enligt den foucauldianska diskursanalysen definieras diskurser som kraftfulla och produktiva talordningar som konstituerar betydelser och påverkar vår verklighetsuppfattning (Carabine 2001:268–269). Diskurser definieras i enlighet med den foucauldianska diskursanalysen som historiskt specifika sätt att tala och skriva om ett visst fenomen, skriver Carabine (2001:274). Den sociala världen uppfattas därigenom som dynamisk och påverkas av rådande sociala och historiska aspekter.

Foucault et al. (2002:70) definierar diskurser som ”praktiska handlingar som systematiskt bildar de objekt de talar om”. Diskurser ska alltså inte uppfattas som avspeglningar av verkligheten, istället är de sociala konstruktioner som skapar mening och regler för vad som är möjligt respektive inte möjligt att sägas och göras samt vem som får säga och göra på ett visst sätt inom en viss domän. Dessa meningar och regler definierar det som anses vara sanning och givet i en specifik kontext. I enlighet med det foucauldianska förhållningssättet till verkligheten är allt socialt konstruerat. Vår verklighet, vårt handlingssätt och tankesätt är socialt konstruerade inom olika diskurser. Diskurser är maktfulla och produktiva, eftersom de producerar utsagor, sanningar och subjekt som i sin tur påverkar vad som anses vara socialt acceptabelt och skapar därmed regler för vad som innesluts och utesluts inom ett visst sammanhang. Sanningen är därigenom relativ och mångtydig, eftersom det inte finns en enda giltig sanning (Foucault et al., 2002:44–45). Enligt Svensson (2019:50–51) menar Foucault att diskurser inkluderar specifika sätt för förståelse och utesluter andra möjliga uppfattningar. Inom varje diskurs finns det etablerade sanningar som sätter gränser för vad människor säger och tänker och hur de handlar. Till exempel kan bedömningen av barnets bästa påverkas av vilken barndiskurs man utgår ifrån, det vill säga om barnet betraktas som aktiv eller passiv aktör. En sådan diskurs om barn formar vissa regler för vilka handlingar och förhållningssätt som är giltiga och vilka som är avvikande.

3.2.2. MAKT OCH KUNSKAP

Diskurser är sammanlänkade med makt och kunskap. Makt och kunskap formas och förenas genom diskurser. Det är omöjligt att förstå och analysera diskurser utan makt och kunskap. Varje diskurs är grundad på specifika makt- och kunskapsdimensioner som definierar diskursens sanningsanspråk i en specifik kontext (Carabine 2001:275–277). Foucault utvecklade teorin om makt/kunskap som utgår ifrån att makt och kunskap är sammanbundna processer. Enligt Foucault et al. (2008:209–210) är makt ingen egenskap hos någon individ, istället anses makt vara en slags språklig och effektiv kraft som existerar i alla sociala

relationer och sociala praktiker och påverkar sociala sammanhang. Makt konstituerar diskurser, kunskaper och subjekt som är historiskt och socialt specifika, därmed är makten produktiv. Våra kunskaper om omvärlden är en produkt av maktsystem som utgör vår samtid. Maktsystemet skapar det som anses vara sant och falskt genom att möjliggöra för vilka kunskaper som tillåts och vilka som utesluts ur sammanhanget (Winther Jørgensen & Phillips 2000:19–21).

Kunskaper är socialt konstruerade, vilket innebär att de förändras beroende på vilka konstruktioner som anses vara sanna inom en kontext. Våra kunskaper om till exempel psykiska sjukdomar och föräldraskap har förändrats genom tiden. Tidigare betraktades onani och homosexualitet som psykiska sjukdomar, medan många i dagens samhälle anser att detta synsätt är föråldrat. Världen kan uppfattas på olika sätt beroende på den historiska kontexten. Därmed är våra kunskaper om verkligheten historiskt konstruerade. Makt och kunskap är beroende på och förutsätter varandra och får konsekvenser för våra diskursiva världsbilder (Burr 2015:80). Nilsson (2008:84–85) skriver att makt legitimerar och producerar kunskap, men också att makt utövas genom kunskap, därav frambringar kunskap alltid makt. De diskursiva processerna som styrs av givna maktrelationer och kunskaper, studeras genom en diskursanalys för att synliggöra olika institutioners kunskapssystem och politiska praktiker.

3.2.3. SUBJEKTSPPOSITIONER

Subjektspositionen definieras av Edley (2001:209–210) som en position som individen placerar sig själv i eller tilldelas av andra genom språkliga konstruktioner inom en specifik diskurs. Subjektspositioner hänger ihop med maktrelationer som finns inom diskursen som bestämmer vad som sägs, vem som säger det och på vilket sätt det talas om ett visst fenomen. Genom makt/kunskap placeras olika subjektspositioner och deras relation till varandra. Detta innebär att våra subjektspositioner kan ha olika makt- och kunskapsdimensioner beroende på förhållningsregler som skapas inom diskursen. Därmed konstituerar varje diskurs vissa subjektspositioner (Bolander & Fejes 2015:96). Inom varje diskurs placerar man sig själv eller bli placerad i en viss subjektsposition med specifika handlingar och egenskaper (Winther Jørgensen & Phillips 2000:48–49).

Burr (2015:130) skriver att varje diskurs har särskilda subjektspositioner som vi inte kan välja bort eller undvika, antingen accepterar vi subjektspositionen som diskursen ger eller försöker motstå den. Beroende på hur man talar om sig själv och andra i en diskurs tillåts vissa subjektspositioner, vilka utgör ramar för och föreställningar om hur man ska vara. Genom att benämnas som någonting, till exempel missbrukare, förälder, svensk, skapas regler för hur man ska förhålla sig inom sin subjektsposition. Subjektspositioner kan vara både möjliggörande men också begränsande beroende på hur stort handlingsutrymme subjektspositionen har inom diskursen. Människor intar olika subjektspositioner beroende på vilken diskurs de ansluter sig till. När jag är i högskolan är jag student och när jag är hemma är jag mamma/maka, medan på arbetsplatsen är jag en arbetstagare/kollega. Dessa roller och identiteter medför vissa förväntningar och föreställningar om vad jag får säga och hur jag får handla inom en viss diskurs.

3.3. SAMMANFATTNING

Språket är centralt för diskursanalysen då språket konstruerar och konstituerar olika diskurser. Språket står i fokus för denna studie då syftet är att undersöka hur det talas om barnets bästa

och barnperspektiv och vilka diskurser som det talas utifrån samt vilka maktrelationer och subjekspositioner som konstrueras utifrån dessa. Den foucauldianska diskursanalysen möjliggör en analys av diskursens uppbyggd, genom att studera olika makt- och kunskapsdimensioner och subjekspositioner som konstrueras i diskursen. En ytterligare dimension som undersöks med hjälp av den foucauldianska diskursanalysen är vad som innesluts och utesluts inom en viss diskurs, detta för att synliggöra olika sanningsregimer som framträder inom diskursen.

Socialsekreterare och familjebehandlare besitter vissa kunskaper tack vare deras yrkesprofession, dessutom arbetar de inom socialtjänsten som utgör ett maktfält. Genom en foucauldiansk diskursanalys undersöks hur socialsekreterare/familjebehandlare använder språket för att konstruera definitionen av barnets bästa och hur de positionerar sig själva och deras klienter, alltså barn och unga. Diskurser om barnets bästa och barnperspektiv som uppträder i socialsekreterares och familjebehandlars tal, konstruerar vissa betydelser och uppfattningar som anses vara sanna, vilket medför konsekvenser för socialtjänstens arbete med barn och ungdomar i praktiken.

3.4. URVAL

Syftet med denna studie är att undersöka socialsekreterarnas och familjebehandlarnas konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv. Både socialsekreterare och familjebehandlare arbetar inom kommunens socialtjänst. Socialsekreterare arbetar inom myndighetsutövning med bedömningar och utredningar rörande barns och ungars behov. Socialsekreterare har som uppgift att inleda utredningar och fatta beslut som berör barn och unga, i enlighet med Socialtjänstlagen Sol, och Lag om vård av unga LVU. Familjebehandlare är en yrkesgrupp som arbetar inom öppenvård på uppdrag av bland annat socialtjänstens barn- och ungdomsenhet. Familjebehandlare arbetar även med öppna insatser och förebyggande arbete i olika former.

Socialsekreterare och familjebehandlare är två yrkesgrupper som möter barn och ungdomar i svåra situationer och ska, i synnerhet när det gäller barnkonventionen, tillämpa det bästa för barnet och beakta ett barnperspektiv. Därför utgör de en värorienterad källa för definitionen av barnets bästa och barnperspektiv. Båda yrkesgrupperna förväntas ha en akademisk utbildning som socionom eller beteendevetare och har juridiska kunskaper och erfarenheter. Jag har valt att intervjua både socialsekreterare och familjebehandlare som huvudsakligen arbetar med barnrelaterade frågor för att kunna få svar på studiens frågeställningar. Dessa två yrkesgrupper samarbetar med varandra, därför blir det särskilt viktigt att belysa om socialsekreterare och familjebehandlare har eniga eller motstridiga föreställningar och definitioner av vad barnets bästa och barnperspektiv är.

På grund av studiens begränsade ekonomiska och tidsmässiga resurser valdes ett begränsat antal intervjupersoner. Följaktligen består det empiriska materialet av intervjuer med två socialsekreterare som arbetar inom barn- och ungdomsenheten och tre familjebehandlare som arbetar inom socialtjänstens öppenvård med barn och ungdomar. För att kunna göra ett relevant urval utgick jag från ett ändamålsurval, vilket innebär att urvalet består av informationsrika intervjupersoner i förhållande till det undersökande ämnet (Patton 2002:230), det vill säga konstruktioner av barnets bästa inom socialtjänsten. Således tillämpades även ett kriterieurval som utgår ifrån att intervjupersoner uppfyller vissa kriterier som är relevanta för studiens syfte för att kunna delta i studien (Patton 2002:238). Kriterier som ställdes var att intervjupersoner skulle ha yrkestiteln socialsekreterare eller

familjebehandlare och arbeta med barn- och ungdomsrelaterade frågor inom socialtjänsten. Dessutom skulle de ha många års erfarenheter av socialt arbete. Intervjupersoner var antingen socionomer eller beteendevetare med lång erfarenhet inom socialt arbete som varierar mellan 7 och 28 år. Däremot spelade inte kön, ålder eller etnicitet någon roll för urvalet. För att referera till intervjupersoners uttalanden i resultatdelen kommer de att benämnas som socialsekreterare 1, socialsekreterare 2, familjebehandlare 1, familjebehandlare 2, familjebehandlare 3.

3.5. DATAINSAMLING

Datinsamlingen inleddes med att jag kontaktade socialtjänstens enhetschefer i olika kommuner via e-post. I mejlet presenterade jag studiens syfte och frågade om möjligheten att intervjua några socialsekreterare som arbetar med barn- och ungdomsrelaterade frågor. Enhetscheferna skickade mejlet vidare till socialsekreterarna inom barn- och ungdomsenheten. Två socialsekreterare från olika kommuner svarade i sin tur på min efterfrågan och visade intresse för deltagande i studien. På samma sätt kontaktade jag familjebehandlare som arbetade inom öppenvård med barn och ungdomar. Tre familjebehandlare från olika kommuner hörde av sig till mig och var intresserade av att delta. Intervjupersonerna fick ett informationsbrev om studiens syfte och frågor som relaterade till deras deltagande (Bilaga A).

Intervjuer som genomfördes var semistrukturerade och utgick ifrån en intervjuguide (Bilaga B) med huvudtema och öppna frågor kring begreppen barnets bästa och barnperspektiv. Bryman (2011:415) skriver om att fördelen med en semistrukturerad intervjuguide är möjligheten att kunna ställa följdfrågor beroende på intervjupersonernas svar under intervjun. Dessutom kan intervjupersoner tolka och svara på frågor som ställs hur de vill, vilket anses vara en fördel i och med den diskursanalytiska ansatsen som strävar efter att fånga och analysera intervjupersonernas eget språkbruk. Med semistrukturerade intervjuer kan forskare delvis strukturera intervjuer för att få svar på studiens syfte och frågeställningar, men också tillåta intervjupersoner att uttrycka sig öppet om relaterade frågor. Därmed använde jag mig av intervjuguiden främst för att kunna förhålla mig till vissa teman och kunna driva fram samtalet vid behov. Tider för intervjuer bokades i förhållande till intervjupersonernas tidsresurser. Frågorna som ställdes var anpassade till intervjupersonernas professionella kunskaper inom socialtjänsten och studiens syfte. På grund av de rådande omständigheter och restriktioner med anledning av covid-19, genomfördes samtliga intervjuer genom kommunikationsverktyg Teams och Zoom. Intervjuerna varade mellan 30–60 minuter beroende på hur intervjuerna utvecklades. Samtliga intervjupersoner godkände inspelningen av intervjuerna med syfte att underlätta transkriberingen i efterhand. De inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant för att kunna koda och analyseras. Det inspelade materialet uppgick till fyra timmar och 17 minuter.

3.6. ANALYSMETOD

För ett diskursanalytiskt tillvägagångssätt är det viktigt att redogöra noga för hur analysen av materialet har gått till genom att beskriva de olika faserna som tillämpades. En noggrann beskrivning av analysfaserna är väsentligt inom diskursanalysen, eftersom forskaren är alltid en del av den diskursiva verkligheten och påverkas av/påverkar analysen av materialet (Winther Jørgensen & Phillips 2000:56). Generellt gäller det för diskursanalysen att materialet ska läsas igenom flera gånger för att kunna hitta gemensamma mönster. Därefter väljer forskare vilka relevanta mönster som analyseras och vilka som uteblir. Språkliga mönster analyseras utifrån forskarens egna uppfattningar om den sociala och kulturella

kontexten (Taylor 2001:38–39). Analysen är en dynamisk process där olika faser samverkar med varandra. I analysen av materialet utgick jag från den foucauldianska begreppsapparaten; diskurser, subjekspositioner, makt/kunskap, som utgjorde studiens analytiska verktyg för att söka efter gemensamma och intressanta mönster som konstruerade och påverkade definitionen av barnets bästa och barnperspektiv inom socialtjänsten. Carabine (2001:280–285) presenterar riktlinjer för genomförande av en foucauldiansk diskursanalys som jag har anpassat till min studie. Nedan beskriver jag de olika faserna jag har använt för analysen av materialet.

Första fasen omfattade genomläsning av materialet. Syftet med läsningen av materialet var att lära känna materialet och få en helhetsbild av materialets innebörd och dess språkliga detaljer. I denna fas läste jag igenom det transkriberade materialet flera gånger för att kunna hitta intressanta och relevanta mönster. Läsningen av materialet gav mig ett helhetsperspektiv över hur begreppen, barnets bästa och barnperspektiv, konstrueras genom språkanvändning. Jag fokuserade också på språkliga detaljer och mönster som framträdde under läsningen av intervjumaterialet, därigenom övergick jag till nästa fas.

Andra fasen handlade om identifiering av *teman och kategorier*. Under läsningen av materialet lokaliserades gemensamma mönster som utgjorde olika teman och kategorier. Utifrån dessa teman framträdde vissa diskurser som konstruerar definitionen av begreppen barnets bästa och barnperspektiv. Här var det viktigt att ha studiens frågeställningar i åtanke; *På vilket sätt konstruerar socialsekreterare och familjebehandlare innebörden av barnets bästa och barnperspektiv? Och Hur inkluderas barnperspektiv i utredningar och insatser för att tillämpa barnets bästa?* Jag lade fokus på de definitioner och mönster som återkom i intervjupersonernas tal. Därmed fokuserade jag på vad socialsekreterare/familjebehandlare betonade i deras konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv samt hur de talade om begreppen.

Tredje fasen innebar sökning av *samband mellan diskurser*. Genom identifiering av teman framträdde vissa diskurser. I denna fas identifierades diskursernas relationer till varandra, det vill säga, diskurser som konkurrerade med varandra eller förstärkte varandra. Analysprocessen omfattade sökningen efter dominerande diskurser, men också motdiskurser för att förstå hur de definierade varandra. Här var det möjligt att identifiera vilka maktrelationer diskurser har sinsemellan och vilka kunskaper som konstituerade dessa.

Fjärde fasen innebar vidare sökning av *diskursiva strategier*, alltså hur begreppen konstruerades diskursivt. Barnets bästa och barnperspektiv förstås här utifrån det som socialsekreterare/familjebehandlare konstruerade som rätt/sant. I denna fas lades fokus på språket, ordval och subjekspositioner som framträdde för att tala om barnets bästa. Här analyserades *hur* socialsekreterare och familjebehandlare pratade om barnets bästa och barnperspektiv, samt hur de positionerar barnet och sig själva i diskurserna. Jag fokuserade på strategier som intervjupersonerna använde sig av när de rättfärdigade deras tal. Därmed identifierades olika subjekspositioner som skapas inom diskursen.

Femte fasen handlade om att belysa *tystnader*. I denna fas belystes det som inte tas upp i materialet, alltså de konstruktioner som uteslöts. Därmed försökte jag tänka utanför ramarna för de dominerande diskurserna som socialsekreterare och familjebehandlare talade utifrån,

för att synliggöra för det som inte togs upp i konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv.

Sjätte fasen omfattade identifiering av *diskursernas effekter*. I sista fasen höjdes analysen till makronivå för att kunna identifiera vad de dominerande diskurserna har för konsekvenser i verkligheten. Alltså vilka effekter diskurserna får för arbetet med barn- och ungdomsrelaterade frågor, utredningar och insatser inom socialtjänsten.

3.6.1. REFLEXIVITET

Forskare befinner sig aldrig utanför den diskursiva verkligheten, eftersom forskare påverkas som alla andra människor av de diskurser som omger olika fenomen. Diskurser avgör hur ett visst fenomen uppfattas samt vilka sanningsregimer som omger fenomenet inom en specifik domän. Som forskare är det viktigt att vara medveten om att analysen inte kan vara objektiv, i och med att forskaren är medveten partisk i relation till fenomenet i frågan (Winther Jørgensen & Phillips 2000:56, 111). Diskursanalysen grundar sig på att verkligheten är social konstruerad och förstås genom diskurser, därmed befinner sig inget/ingen utanför dessa diskurser. Forskaren anses därför vara en del av den diskursiva verkligheten, därigenom påverkar och påverkas forskaren av rådande diskurser. Därför kan inte forskaren vara objektiv eller neutral i förhållande till den diskursiva verkligheten som forskningen avser att studera. Detta förutsätter att forskaren håller en reflexiv inställning inför sin undersökning och de val som görs (Taylor 2001:16–17).

Jag som forskare kan därför inte befria mig helt från de diskurser som omger fenomenet, däremot förhåller jag mig reflexiv vid analysen av materialet. Detta görs genom att ha en kritisk inställning till förgivettagna diskurser för att kunna studera språkbruket och dess makteffekter. Mitt intresse för forskningsområdet, konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv, blev större under tiden jag arbetade inom socialtjänsten som kontakttolk. Jag har även läst debattartiklar och studier om ämnet, vilket innebär att mina förkunskaper har påverkats av dessa synsätt. Utifrån dessa förkunskaper och erfarenheter har jag fått uppfattningen att professionella inom socialtjänsten utgår främst utifrån generella föreställningar och bedömningskriterier, då jag upplever att olika barn behandlas på liknande sätt och får samma typ av bedömning. Dessutom upplever jag att bedömningen påverkas starkt av andra rättsliga och sociala aspekter utöver barnets bästa. Därmed är jag medveten om hur mina förkunskaper kan påverka analysen av materialet, därför har jag det i åtanke under hela studiens gång.

3.7. ETIK OCH KVALITETSKRITERIER

Vid genomförande av en kvalitativ studie ska forskare ta hänsyn till forskningsetiska principer för att kunna iaktta förhållandet med studiens intervjupersoner och därmed säkerställa att ingen kommer till skada och/eller utsätts för kränkning på grund av undersökningen (Vetenskapsrådet 2017:12–14). Vetenskapsrådet (2002:5) framlägger fyra forskningsetiska riktlinjer som syftar till att beakta undersökningsdeltagarna så att ingen skadas eller kränks på grund av undersökningen.

De fyra forskningsetiska principerna är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002:7–14). Informationskravet handlar om att forskaren är skyldig att informera undersökningsdeltagare om forskningssyfte.

Därför informerades samtliga intervjupersoner om studiens syfte och de forskningsetiska kraven skriftlig genom ett informationsbrev och muntlig under intervjun. De forskningsetiska principerna presenterades i början av varje intervju då fick intervjupersonerna information om att deltagandet är frivilligt och att de kan avbryta deras medverkan närhelst. Dessutom tilldelades information om sekretess gällande intervjupersonernas deltagande, identitet och andra personliga uppgifter. Även samtyckeskravet, som Nygren (2012:32) tar upp, beaktades genom att intervjupersonerna fick lämna ett muntligt samtycke i början av varje intervju. Intervjupersonerna har aktivt valt att ingå i studien genom att själva tagit kontakt med mig och visat intresse för deltagandet.

Ytterligare ett etiskt krav är konfidentialitetskravet som handlar om att avidentifiera deltagarna och deras medverkan i studien, därför användes inga namn eller arbetsplatser, istället har varje deltagare en siffra framför sin yrkestitel, till exempel socialsekreterare 1 eller familjebehandlare 1. I studien framkom ingen personlig information om intervjupersonerna förutom deras yrkestitel och deras uttalanden, detta för att minimera risken att enskilda individer pekats ut. Jag har valt att inte specificera deltagarnas ålder eller antal års erfarenhet inom socialt arbete då det kan avslöja deltagarnas identitet bland sina arbetskollegor. Denna avvägning gjordes för att skydda deltagarnas identitet. Dessutom förvarades personliga uppgifter på ett säkert sätt för att skyddas mot obehöriga. Även nyttjandekravet tillgodoseddes genom att materialet endast använts för studiens ändamål. Nygren (2012:24) skriver att i kvalitativa forskningsintervjuer kan det förekomma personliga frågor som kan hota deltagarnas integritet, därför ska forskaren vara medveten om och kunna hantera denna risk. I min studie förekom inga personliga frågor som kan hota intervjupersonernas integritet, eftersom jag var intresserad av hur intervjupersonerna språkligt konstruerade vissa begrepp i sin yrkesroll.

Till skillnad från kvantitativ forskning finns det inga fastställda kvalitetskriterier för kvalitativ forskning, därför menar Symon och Cassel (2012:221) att forskaren själv ska avgöra vilka kvalitetskriterier som den avsedda forskningen tillämpar. Eftersom fokus läggs på språket inom diskursanalys, utgjorde det empiriska materialet en central del att betona gällande forskningens kvalitetskriterier. I min diskursanalytiska studie förhöll jag mig till Symon och Cassels (2012:211) tre kvalitetskriterier; uppriktighet, trovärdighet och ett meningsfullt sammanhang. Uppriktighet innebär att forskaren ska förhålla sig reflektivt till sin undersökning. Dessutom ska forskaren redogöra reflexivt för sina förkunskaper och brister inför undersökningen, vilket jag tog i beaktande och redogjorde för i föregående del om reflexivitet. Det andra kriteriet handlar om att undersökningen ska uppfattas som trovärdig och övertygande, vilket tillgodoses genom en riklig och fördjupad beskrivning av forskningsprocessen som ska vara välgrundad i det teoretiska ramverket och det empiriska materialet (Symon & Cassel 2012:207–208). Läsaren ska själv kunna bedöma hur analysen gjordes och hur forskaren kom fram till det slutgiltiga resultatet. Att studien ska ha ett meningsfullt sammanhang handlar om att undersökningens olika delar håller en röd tråd och att de är sammanlänkade med undersökningens syfte och det teoretiska ramverket, för att skapa en helhet (Symon & Cassel 2012:211). Detta tillämpades dels genom att ha forskningssyfte i fokus genom hela studiens gång och dels genom att knyta studiens teori och metod med analysen för att senare diskutera studiens olika delar i förhållande till resultatet.

4. RESULTAT

I detta kapitel redogörs för de resultat som har framkommit efter analysen av det empiriska materialet. Analysen fokuserade på maktrelationer, kunskaper och subjekspositioner som uppträdde i materialet. Därigenom framträdde diskurser som formades i tal om barnets bästa och barnperspektiv. Efter analysen av det empiriska materialet konstaterades två huvudteman, *att bedöma barnets situation* och *att lyssna på barnet*. Dessa två teman formas av olika makt- och kunskapsdimensioner, samt subjekspositioner som utgår ifrån specifika diskurser som kommer att behandlas nedan. För att kunna presentera en välgrundad analys används belysande citat som illustrerar intervjupersoners tal.

Det första temat, *att bedöma barnets situation*, handlar främst om hur professionella konstruerar bedömningen av barnets bästa samt de diskurser som uppträder i deras tal. Temat behandlar konstruktioner av olika aspekter som anses vara väsentliga i bedömningen av barnets bästa. Andra temat, *att lyssna på barnet*, handlar om professionellas konstruktioner av att inta ett barnperspektiv. I båda teman redogörs för subjekspositioner och maktförhållande som uppstår i olika diskurser.

4.1. ATT BEDÖMA BARNETS SITUATION

Det första övergripande temat handlar om hur professionella definierar och använder sig av begreppet barnets bästa samt hur de bedömer barnets situation. Temat delas upp i fyra delar; *professionella vet bäst*, *barnets behov som ett styrande element*, *familjediskursen* och *professionaliteten kontra föräldrars rättigheter*. I diskursen om barnets bästa framkommer dock inget om professionellas personliga antagande och åsikter kring barnets bästa. Dessutom nämndes inget om barnets mående i relation till barnets bästa. Därmed uppstod en tystnad kring dessa aspekter.

4.1.1. Professionella vet bäst

När socialsekreterare och familjebehandlare blev ombudda om att definiera begreppet barnets bästa tyckte de flesta intervjupersonerna att frågan var svår och komplex att svara på. Det råder konsensus bland intervjupersonerna om att barnets bästa är ett svårdefinierat begrepp eftersom det bedöms vara olika för olika personer. Definitioner av barnets bästa var därmed mångtydiga, obestämda och osäkra. Barnets bästa konstrueras som ett svårhanterligt begrepp att definiera och bedöma i de flesta fall. Samtidigt konstruerar socialsekreterare och familjebehandlare deras kompetens att bedöma barnets situation, där konstrueras bedömningen av barnets bästa inom diskursen *professionella vet bäst*. De flesta deltagare tycker att barnets bästa är individuellt och beror på barnets enskilda situation. Dock gavs ingen tydligare beskrivning eller definition av hur de kan nå en förståelse för barnets enskilda situation i svar på frågan om definitionen av barnets bästa. Nedan följer ett citat där en socialsekreterare resonerar kring definitionen av barnets bästa:

“En definition av barnets bästa, det är ju att barnet har verkligen kommit till tals och att... men att det som gagna barnet bäst utan att det är liksom utsatt för påtryckningar på något sätt, eeh tänker jag är barnets bästa, men det är jättesvårt [...] ja det som gagna barnet utan att utsätta det för påtryckningar liksom, hur den själv uppfattar sin situation, men det behöver inte alltid vara barnets bästa, alltså man kan tänka alltså att barn kan ju uttryck ibland att de hellre skulle vilja vara hemma hos sina föräldrar och att vi ändå kan se att det är inte det bästa för dem.”
(Socialsekreterare 1)

I analysmaterialet visar det sig tydligt att professionellas konstruktioner av barnets bästa utgår ifrån en komplex och motstridig uppfattning av begreppet. Vad som även framträder i

intervjupersonernas tal är att definitionen av barnets bästa strider mot konstruktionen om att professionella vet bäst vad som är det bästa för barnet som också uppträder i intervjupersoners tal. Framställningen om att vuxna vet vad som är det bästa för barnet konstrueras som en sanning inom diskursen om professionella vet bäst i konstruktionen av barnets bästa. Vid definitionen av barnets bästa betonas å ena sidan barnets rätt att komma till tals och barnets delaktighet, men å andra sidan tydliggörs att detta inte betyder att barnets vilja ska styra över bedömningen och att ansvarstagandet ligger på de professionella som ska bedöma. I denna konstruktion framträder en kombination av två diskurser, dels en *delaktighetsdiskurs* som konstruerar barnets rätt till delaktighet och dels *omsorgsdiskurs* som konstruerar barnets behov av vuxnas skydd och omsorg. Därmed får omsorgsdiskurser företräde framför delaktighetsdiskursen, då professionella anses vara mest kompetenta att bedöma barnets bästa. Nedan följer ett citat som exemplifierar hur intervjupersonerna resonerar kring bedömningen av barnets bästa, där barn konstrueras som omogna att bedöma deras situation:

“Där är det också så att han (barnet) vill träffa sin pappa, fast pappa är ju en risk samtidigt så att liksom, ska vi skydda honom, ska vi skydda barnet för att det är vi vuxna som vet hans bäst? eller ska vi utgå från hans bästa att han vill ha en pappa också? Han har rätt till en pappa. så att där var det lite svårt. Barnet där är omogen att fatta rätt beslut så och i det här fallet vi vuxna, tänker jag, det är vi vuxna som ska hjälp barnet att fatta rätt beslut, kan det var... Tänk om barnet träffar pappan och pappan utsätter honom för en annan situation, alltså sexuell handling? Barnet kan inte bedöma om pappa kommer göra eller inte göra, så det finns vissa situationer där behöver en vuxen kliva in och tar över så fast det är alltid liksom ja, vi behöver beakta barnets vilja men samtidigt måste vi väga in” (Familjebehandlare 2)

I citatet beskriver familjebehandlaren spänningar som framträder mellan barnets rätt till sina föräldrar, barnets behov och barnets vilja i bedömningen av barnets bästa. I citatet uttrycker familjebehandlaren att barn inte kan göra en rätt bedömning, därför anses det att barn behöver andra vuxna som ska ta beslut åt de i syfte att skydda barnet. Härmed återkommer diskursen om professionella vet bäst vad som är barnets bästa. Barnet konstrueras som omogen och kan inte bedöma sitt bästa. Därmed använder socialsekreterare och familjebehandlare deras handlingsutrymme för att hjälpa och skydda barnet. I konstruktionen av barnet som omogen, får barnets bästa företräde framför barnets egen vilja, då barnets vilja uppfattas vara irrationell och kan strida mot barnets bästa ur professionellas perspektiv. Både socialsekreterare och familjebehandlare uttrycker att det är svårt att uppnå barnets bästa, men att de försöker hjälpa barnet med sin nuvarande situation som bedöms vara bekymmersam. I citatet nedan resonerar en socialsekreterare kring bedömningen av barnets bästa:

“Det är ju det här med sammantagen bedömning och se hur barnet fungerar och med i vissa lägen, så kan man ha bestämt att det inte är det barnets bästa att vara hemma hos en förälder som kanske är i ett djupt drogmissbruk eller har psykisk ohälsa som påverkar barnet i hög utsträckning och så. Så att då tänker jag, att då är det utifrån det man får se vad som är barnets bästa, eller vad i alla fall som inte är barnets bästa.” (Socialsekreterare 1)

Intervjupersonerna använder sig av en motsatsvis definition när de resonerar kring bedömningen av barnets bästa, vilket innebär att de bedömer barnets bästa genom att resonera kring *vad barnets bästa inte är*. I bedömningen anses det vara svårt att bedöma barnets bästa, istället blir det lättare att bedöma vad som inte är bra för barnets situation. I det här fallet anser socialsekreteraren att barnets bästa inte är att bo hos en förälder som är missbrukare eller psykisk störd, däremot talas det inte om vad barnets bästa är.

4.1.2. Barnets behov som ett styrande element

Både socialsekreterare och familjebehandlare uttrycker likadana framställningar av barnets bästa i relation till barnets vilja och barnets åsikter. Samtliga intervjupersonerna definierar barnets bästa som ett svårt och komplext begrepp att använda sig av och tillämpa i praktiken samtidigt utgår definitionen från att barnets bästa inte alltid är samma som barnets vilja. Barnets bästa anses vara individuellt och kopplas ofta ihop med barnperspektiv och barnets rätt att komma till tals. Dessutom utgår professionella ifrån barns grundläggande behov men också barnets specifika behov vid konstruktionen av barnets bästa. Nedan följer ett citat som betonar vikten av barnets behov i bedömningen av barnets bästa:

“Det blir ju på något vis det här som man pratar om i BBIC [Barns behov i centrum, ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård] att de grundläggande behoven ska vara tillgodosedda så att barn ska ha det bra, så där är det väldigt styrande man ska ha liksom ett boende, man ska ha en trygg miljö att växa upp i, bra vardagsstruktur, närvarande föräldrar som inte är påverkade av alkohol eller droger och såna saker, så det är klart att det väger väldigt tungt att de grundläggande behoven ska vara tillgodosedda.” (Socialsekreterare 2)

Tillgodosende av barnets behov konstrueras som ett styrande element i bedömningen av barnets bästa. I professionellas tal förknippades barnets bästa starkt med barnets behov. Att barnets bästa föreligger i att tillgodoses barnets behov återkommer i alla intervjuer. Diskursen om barnets grundläggande behov konstrueras som mest central gällande bedömningen av barnets bästa. Bedömningen av barnets behov utgår ifrån en gemensam konstruktion som bygger på förutbestämda föreställningar som uppfattas vara generella för alla barn. När professionella talade om barnets allmänna behov i form av mat, tak över huvud, bra levnadsvanor, trygghet och så vidare, uppfattas dessa behov vara det viktigaste för barnet. Diskursen om barnets behov positionerar sig mot diskursen om barnets vilja i bedömningen av barnets bästa, då barnets vilja anses inte vara samma som barnets bästa. Barnets vilja konstrueras i vissa fall som problematisk då det anses vara motstridigt till barnets bästa ur professionellas perspektiv. Intervjupersonerna gav motstridiga konstruktioner av barnet och barnets vilja. Nedan följer ett citat där en socialsekreterare resonerar kring vikten av barnets delaktighet:

“Jag tänker att det är helt avgörande..., det är där som allting grunda sig liksom och det är där vi får det liksom bästa informationen... eeh när barnet kan beskriva sin egen situation och hur han eller hon uppfattar sin vardag och sin situation. De vet ju de är experter på sitt liv eller vad man ska säga, och de tänker jag att de behöver det så och att man ska se de som en resurs och ge dem.... ja men tilltro i att de vet vad de behöver.” (Socialsekreterare 1)

Vid betraktandet av barnperspektiv resonerar de professionella mycket kring barns åsikter och vilja. I citatet ovan uttrycker socialsekreteraren att barn är experter på sina liv och kan därför uttrycka sina behov själva, därför ska barnen betraktas som en resurs och ges tillit, konstaterade socialsekreteraren. I konstruktionen av barnet som expert får barnets vilja en stor betydelse för bedömningen av barnets bästa. Därmed får barnet en subjektposition som det kompetenta barnet. Professionella uttrycker att barnperspektiv beaktas genom barnsamtal som anses vara en väsentlig del av utredningsprocessen. Dock framkommer motstridiga uttalandet när barnets berättelser och åsikter ska tillämpas i bedömningen av barnets bästa. Barnet uppfattas då som ett objekt som inte är tillräckligt kompetent att delta vid bedömningar och beslut. Argumenten om att barnet inte förstår sitt eget bästa används av professionella när

barnets vilja och berättelser går emot barnets bästa ur vuxnas perspektiv. Nedan följer ett citat där en familjebehandlare resonerar kring barnets bästa:

“Barnets bästa tänker jag är att ... att man lyssnar och beaktar barnets åsikt och barnets rätt. Att det är det som ska få vara liksom styrande i våra insatser och i våra beslut, sen behöver det inte alltid betyda att ett barn ska bestämma för ibland kan barn inte se konsekvenser av beslut. De kan inte se vad som faktiskt kanske gynnar dem, men man behöver ändå ta det i beaktande” (Familjebehandlare 3)

I föregående citat visar det sig tydligt hur diskursen om barnets vilja skiftas från att vara styrande element i bedömningen av barnets bästa till något som man behöver ta i beaktandet, det vill säga inte är styrande. Där anses barnet inte kompetent till att fatta beslut om vad som är bäst för hen, därmed reduceras betydelsen av barnets vilja från ett styrande element till ett element som ska beaktas. Barnet objektifieras i konstruktionen av barnets vilja. Intervjupersonerna konstruerar att barnets vilja betraktas inte fullt ut om den anses vara motstridig till barnets bästa ur professionellas perspektiv. På så sätt uppträder två motstridiga förhållande, där barn, i vissa fall, konstrueras som aktörer som har möjlighet att påverka sin situation, vilket bedöms i relation till ålder och mognad. Samtidigt bedöms barn vara omogna, eftersom de inte vet vad som gynnar dem och inte kan förutse konsekvenserna, vilket går i strid mot konstruktionen av barn som experter.

4.1.3. Familjediskursen

Barnets relation till sina föräldrar får ett stort utrymme i både socialsekreterares och familjebehandlars tal. Dock är konstruktionen av föräldrar olika beroende på vem som talar om den. I vissa fall framställs föräldrar som centrala och viktiga personer för barnet, medan i andra fall som en riskgrupp som barnet ska skyddas ifrån. I enlighet med familjebehandlarnas framställning av barnets bästa kopplad till föräldrar, uppträder en *familjediskurs* som familjebehandlarna arbetar mot. Familjebehandlarna talar om barn och föräldrar som ett familjesystem som ska upprätthållas och förstärkas. Socialsekreterare talade dels barnets biologiska föräldrar som kan vara hotfulla och dels om barnets familjehemsföräldrar som den alternativa familjen. I *diskursen om placering av barn* uttrycker socialsekreterarna en osäkerhet kring barnets rätt till sina föräldrar. Därmed får föräldrar en dubbel roll i förhållandet till barnet. Familjebehandlarna betonar föräldrars samarbetsförmåga som en väsentlig faktor vid beaktandet av barnets bästa. Därmed fokuserar familjebehandlare mer på familjesystemet och samarbetet med föräldrarna som anses vara viktiga för bedömningen av barnets bästa. Detta kom till uttryck på följande vis:

“De viktigaste aspekterna det är ju barns vilja, barns rätt till goda levnadsförhållanden, barns rätt till sitt ursprung tänker jag är, hur den är så är ens familj och sitt nätverk det viktigaste man har” (Familjebehandlare 3)

I citatet ovan uttrycker familjebehandlaren att barnets tillhörighet och rätt till sin familj är en självklarhet för barnets bästa. Där framställs familjen som “det viktigaste man har” oavsett situationen. Denna framställning återkommer ofta i familjebehandlars tal då relationen till föräldrarna anses vara central för barnets bästa. Familjebehandlarna uttrycker att barnets bästa uppnås genom att stärka föräldrar i deras roll då det konstruerades att det är föräldrarna som ska se till barnets bästa. Nedan följer ett exempel på när en familjebehandlare svarar på hur hen tillämpar barnets bästa:

“Det är ju genom att arbeta naturligtvis genom att föräldrarna som ska göra förändring. Det är aldrig barnet som... barnet visar bara symptom på det föräldrarna gör med barnet så att säga. Så det är alltid föräldrarna som ska göra det här arbetet för att det ska bli en förändring i relationen till barnet. [...] Och sen plockar man hem det då till ett samtal där man kanske sitter med föräldrarna separat och då använder olika metoder och visar vad barn behöver och vad man ser i det här specifika fallet, inte liksom uppfylls eller att man inte möter de behov som vi då vet att barn behöver så får man prata om det. Också vad föräldrarna själva tänker att de gör och hur de tänker att ett barn ska ha det.” (Familjebehandlare 1)

Det visar sig tydligt i föregående citat hur föräldrars åsikter uppmärksammas mer än barnets åsikter, med tanken på hur familjebehandlarna uppmärksammar föräldrarnas uppfattningar om barnets situation och utesluter barnets åsikter. Dessutom utgår konstruktionen ifrån barnet som “bara visar symptom” på föräldrarnas handlingar, därmed objektifieras barnet. Därmed lägger familjebehandlarna mer fokus på föräldrarna då de konstruerar att förändringsarbetet och samtal sker främst med föräldrarna. Föräldrarna konstrueras som den viktigaste aspekten i tillämpningen av barnets bästa. Samtliga familjebehandlarna använde sig av begreppet “good enough” när de resonerar kring barnets bästa i praktiken. Nedan följer ett citat som bäst exemplifierar denna konstruktion:

“Vi ser att det blir liksom till barnets bästa när vi ser förändringen. Till exempel när man vet att tidigare så bråkade de varje dag, nu bråkar de kanske en gång i veckan, då ser man att det har hänt nånting ändå. Och det kan vara good enough för den här familjen, som har varit på topp av konflikter och bråk och så, till en gång.” (Familjebehandlare 2)

Familjebehandlarna uttrycker att i vissa fall kan man inte uppnå det bästa för barnet, istället strävar man efter det bästa möjliga och den mest realistiska lösningen. Enligt familjebehandlaren tillämpas barnets bästa genom att uppnå en förändring eller förbättring i familjesituationen, även om det innebär att förändringen inte är den optimala för barnet. Där bedömer familjebehandlare vad som är en tillräckligt bra situation för barnet. Det underliggande budskapet är att det bästa för barnet är att stanna i familjesituationen, även om den bara är “good enough”. Därmed står begreppet “good enough” för en tillräcklig bra familjesituation där fokus ligger mer på familjesystemet som helhet.

Även socialsekreterarna talar utifrån en familjediskurs som fokuserar på familjesystemet som utgör barnets bästa. Nedan följer ett citat där socialsekreteraren resonerar kring barnets lojalitet till sin familj:

“Barnet kan alltså och speciellt då, speciellt yngre barn tänkte jag säga, men även äldre tonåringar och så kan också vara väldigt lojala med sina föräldrar, antingen med sina biologiska föräldrar eller med familjehemsföräldrarna så att där är det ju, det är inte säkert deras riktiga vilja som kommer fram” (Socialsekreterare 1)

I citatet ovan konstruerar socialsekreteraren att barnets egen vilja kan vara påverkad på grund av barnets lojalitet till sin familj, antingen deras biologiska föräldrar eller familjehemsföräldrarna. Benämningen, biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar, betonar skillnaden mellan dessa två familjesystem. Konstruktionen av biologiska föräldrar anses vara relaterad till föräldrarnas biologiskt band till barnet, medan familjehemsföräldrar konstrueras som barnets alternativa familj. I konstruktionen anses barnet vara relaterad till ett familjesystem, därmed anses barnet vara beroende av en familj. Föräldrars rätt till sina barn

konstrueras som en väldigt stark och central aspekt, däremot uttrycker inte intervjupersonerna att barnets rätt till att inte träffa sina föräldrar. Nedan följer ett citat som exemplifierar intervjupersonernas konstruktion av föräldrars rätt till sina barn:

“Jag tänker vissa tonåringar kan man ju kanske tillåta träffa sina föräldrar även fast man inte vet att det är 100% bra hos de liksom. Så att de har en annan möjlighet och kunna liksom kanske larma mormor eller någon annan bra släkting medan det är umgänge hem till exempel. Så då kanske man har högre tolerans som socialtjänst medan man om barnen är små... måste liksom skärma upp så att man verkligen kan lägga upp liksom, för de har ingen möjlighet att larma någon om det skulle hända något” (Socialsekreterare 2)

Socialsekreteraren beskriver oron som väcks när barnet ska ha umgänge med sina föräldrar som uppfattas vara olämpliga, trots detta får barnet träffa sina föräldrar för att föräldrars umgängesrätt prioriteras högt. I citatet ovan uttrycker socialsekreteraren tydligt hur barnets rätt till umgänge med sina föräldrar prioriteras högre än barnets säkerhet, även om professionella är medvetna om att det inte är fullt säkert för ett barn att vara hos sina föräldrar. Därmed framställs vikten av familjesystemet. Barnets ålder och mognad anses spela roll för huruvida socialtjänsten tillåter barnet ha umgänge hemma hos föräldrar som kan utgöra något slags risk för barnet. Där äldre barn antas kunna handskas med hotfulla eller osäkra situationer genom att larma en närstående, medan yngre barn inte antas ha samma möjlighet.

4.1.4. Professionaliteten kontra föräldrars rättigheter

I bedömningen av barnets bästa konstrueras barnets åsikter som en viktig aspekt att beakta, samtidigt ska barnets åsikter och vilja inte styra bedömningen, uttrycker intervjupersonerna. I diskursen om professionella vet bäst, konstrueras de professionella som viktiga då de positionerar sig som ansvarstagande och kompetenta bedömare som har som uppgift att skydda barnet och tillgodose barnets bästa. Därmed får professionella en överordnad position gentemot barnet, samtidigt positionerar de professionella sig som maktlösa i andra förhållanden. Följande citat är ett exempel på hur professionella uttrycker deras maktlöshet gentemot föräldrarna. Detta kom till uttryck på följande vis:

“De flesta beslut som socialtjänsten fattar är ändå enligt socialtjänstlagen som är i högsta grad frivillig, där kan ju föräldrar gå in och säga nej men det här slutar vi med eller barnet det undrar också. Vi kan inte driva det om det är så att de berörda tackar nej, den enda gången egentligen vi kan gå emot vårdnadshavare och barns vilja är ju om vi har stöd att vi bedriver, fattar beslut enligt LVU, lagen om vård av unga, det är ju då socialtjänsten kan vara... annars är vi ganska tandlösa egentligen.” (Familjebehandlare 3)

I citatet ovan uttrycker familjebehandlaren att föräldrar får, i de flesta fall, acceptera eller avböja socialtjänstens insatser. Familjebehandlaren uttalar att de har makt och handlingsutrymme bara när de får stöd av LVU, lag om vård av unga, annars är det föräldrarna som bestämmer. Föräldrarna positioneras som överordnade i relation till barn och ibland även till familjebehandlare/socialsekreterare. Maktlöshet anses uppstå på grund av lagar som stärker föräldrars position. Nedan följer ett exempel på hur barnet får en underordnad subjektsposition i relation till föräldrarna som får subjektspositionen överordnade:

“Det är ju vårdnadshavaren som har en stark position, jag menar föräldrabalken har det här. Det är fortfarande ganska stark så där är det ju svårt många gånger att skydda barnet. Jag

menar det finns ju barn som träffar föräldrar som har utsatt dem för otroligt svåra saker, därför att föräldern har den här umgängesrätten och då hamnar vi på en annan nivå.” (Familjebehandlare 1)

Både socialsekreterare och familjebehandlare uttrycker att föräldrarna stödjäs av föräldrabalken som fokuserar på föräldrars rätt till sina barn. I familjebehandlars konstruktioner av barnets bästa framstår barnet som underordnad i relation till föräldrarna som har en överordnad position. Familjebehandlaren uttrycker att föräldrabalken är stark, därför blir det svårt att skydda barnet även om barnet far illa, då lagen stödjer föräldrarna och betonar föräldrars rätt till sina barn. Föräldrabalken bedöms vara starkare än barnkonventionen, därmed uppträder *en rättslig diskurs* i bedömningen av barnets situation. På så sätt positionerar intervjupersonerna sig själva som maktlösa eftersom de inte får stöd av lagen för att kunna hjälpa barnet. Föräldrarnas uppfattningar tas med som en central del i bedömningen av barnets situation och därmed barnets bästa. Därmed blir föräldrarna överordnade i sin subjektsposition och har mer handlingsutrymme och därmed inflytande i bedömningen av barnets situation.

4.2. ATT LYSSNA PÅ BARNET

Ett annat tema som framträder i analysen av materialet är konstruktionen av barnperspektivet, där barnperspektivet sammanförs med barnets bästa. Barnperspektiv framställs som avgörande för tillämpningen av barnets bästa. Det råder konsensus om att barnperspektiv utgör en central aspekt i bedömningen av barnets bästa. De flesta socialsekreterare och familjebehandlare definierar barnets bästa i relation till barnperspektiv och betonar barnets delaktighet. Observationer anses vara en kompletterande del i beaktandet av barnperspektiv och används främst när barnet inte kan uttrycka sig verbalt. I det empiriska materialet framkom att barnperspektiv består inte enbart av barnets berättelser och åsikter utan också andra vuxnas uppfattningar och åsikter om barnets situation. Detta tema om barnperspektiv delas upp i två delar; barnperspektiv ur vuxnas syn och barnets ålder och mognad.

4.2.1. Barnperspektiv ur vuxnas syn

Barnets bästa förknippas ofta med barnperspektiv i professionellas tal. Enligt deltagarnas konstruktioner förutsätter bedömningen av barnets bästa ett beaktande av barnperspektiv. Socialsekreterare och familjebehandlare uttrycker att bedömningen av barnets bästa blir svår ifall man inte har barnperspektiv på det enskilda barnet. Intervjupersonerna talar mycket om barnperspektiv, dock talas om barnperspektiv ur en generell föreställning om vad barn anses behöva, tänka eller tycka om. I andra fall talar intervjupersoner om barnperspektiv som är relaterad till det enskilda barnet, dock ur vuxnas tolkning och förståelse. Därmed uppstår en *diskurs om barnperspektiv ur vuxnas syn*. Nedan följer ett exempel på denna komplexa framställning:

“Det är mycket liksom mycket samtal med barnen och prata om det och vad... Alltså vi gör ju hembesök det är lagstadgad alltså då har man tid att vara kvar i hemmiljön några timmar eller längre tid och ganska konsekvens var tredje månad eller oftare. Så då får man ganska bra koll och ibland är vi med vid umgängen med och det ger väldigt mycket information som inte är direkta samtal med barnet, men man ser ändå hur den fungerar i miljön och vad som är jobbigt och vad som fungerar och så där. Men annars är det framförallt samtal eller liksom kommunikation, ibland är det sms, vissa skickar mail, det är brev. Vissa skriver någon uppsats i skolan som man kan tolka in och sen generellt tänker jag också bara försöka sätta sig in i

barnets alltså i barns värld generellt, inte bara just det specifika barnet utan aa.” (Socialsekreterare 2)

Samtliga intervjupersonerna uttalar om vikten av att beakta ett barnperspektiv i bedömningen av barnets bästa, dock uttrycker intervjupersonerna att barnperspektiv kan inhämtas på andra sätt än att samtala med barnet i fråga. Socialsekreterare och familjebehandlare använder deras handlingsutrymme för att skaffa sig information om barnets situation och barnets perspektiv. Därmed uttrycker intervjupersoner att barnperspektiv kan beaktas genom observationer och samtal med närstående såsom barnets föräldrar, skolpersonal och släktingar. På frågan om beaktandet av ett barnperspektiv uttrycker en familjebehandlare att:

“Det handlar om mitt sätt att se på vad som är ett barnperspektiv, vad som är barnets bästa. men om barnet är så pass stor eller ja det spelar ingen roll, man kan se barnperspektiv också om man observerar barnet så ser man vad barnet signalerar och där ger ju barnet uttryck för sitt eget perspektiv liksom av hur den har det.” (Familjebehandlare 1)

Samtliga deltagare betonar vikten av barnperspektivet i tillämpningen av barnets bästa genom barnsamtal och observationer av barnets situation för att kunna förstå barnets inställning. Dock konstruerar deltagarna att barnperspektivet betraktas ur vuxnas tolkning av observationer och samtal. På så sätt delas definitionen av barnperspektiv i två delar, dels tolkning av barnets enskilda situation ur vuxnas perspektiv och dels den generella föreställningen om barnperspektivet.

Barnets delaktighet och inkludering av barnperspektiv kopplades ihop med barnsamtal. Barnsamtalen bedöms vara avgörande för beaktandet av barnperspektiv enligt intervjupersoner. Samtliga intervjupersonerna uttrycker att de alltid träffar barnet oavsett ålder eller situation, dock uttrycker några att det kan finnas brister när det gäller samtalens kvalitet och kvantitet. Både socialsekreterare och familjebehandlare samarbetar med andra aktörer i barnets omgivning såsom barnets föräldrar, skola, barn- och ungdomspsykiatri och andra släktingar. I citatet nedan beskriver en familjebehandlare hur hen gör när barnet inte vill eller kan delta i samtalen:

“Vill barnet inte delta då är det utifrån skolan, man hör med lärarna, om barnet är aktuell på BUP [barn- och ungdomspsykiatri] då hör man med de. Så att man får massa, så gott som det går, information som man kopplar ihop de. Då det blir det som man har om barnet inte vill delta i samtal, så ja så gör jag. För att till exempel lärarna de känner barnet väldigt bra, då man får mycket information från de. De träffar barnet varje dag och vet så mycket, mentorererna så man får mycket från skola och så.” (Familjebehandlare 2)

I citatet konstruerar familjebehandlare att när barnet inte kan eller vill delta i samtal med professionella, vänder de professionella sig till andra aktörer som kan ge information om barnet så att professionella kan bygga upp ett barnperspektiv. Skolan och barn- och ungdomspsykiatri anses vara tillförlitliga källor att använda när det gäller beaktandet av barnets perspektiv. Barnsamtalen anses vara beroende på barns vilja och intresse att delta i samtalen, då intervjupersonerna uttrycker att de inte kan tvinga barnen till att delta i dessa samtal. I sådana fall får experters och andra aktörers åsikter stort utrymme i beaktandet av barnperspektiv, då dessa åsikter anses vara grundade på experters kunskaper och erfarenheter. Samtliga deltagare uttrycker att barnets åsikter väger tungt i relation till övriga aktörers

perspektiv, samtidigt uttrycks betydelsen av andra aktörers uppfattningar om barnet. Följande citat illustrerar detta:

“Att man pratar med så många runt omkring som möjligt, att barnet uttrycker sin åsikt naturligtvis, men också att man har samtal med så många som möjligt runt omkring barnet som känner barnet väl.” Och “Jag tänker att barnets åsikt måste väga tungt. Jag tänker 50/50 kanske, femtio procent för barnets åsikter och femtio procent för övriga. Och så får man se då de förhållande som barnet lever under också, hur man kan förstå de åsikter barnet har då, vad de befinner sig i för kontext och varför har de har de åsikter de har.” (Socialsekreterare 1)

I citatet ovan uttrycker socialsekreteraren att barnet ska uttrycka sina åsikter, men att professionella ändå behöver samtala med så många aktörer som möjligt för att få deras åsikter om barnet. I citatet konstrueras att barnets åsikter väger lika tungt som andras uppfattning om barnets situation, samtidigt behöver dessa uppfattningar bedömas utifrån professionellas tolkning av barnets levnadsförhållande, barnets åsikter i relation till sammanhanget som barnet befinner sig i. I socialsekreterarens uttalande uppstår en motsättning mellan att barnets åsikter väger lika mycket som andras åsikter och att barnet inte anses vara tillräckligt kompetent att ta ställning till sin livssituation. I det empiriska materialet framkom att de professionella lyssnar på barnets åsikter, samtidigt som de beaktar flera aktörers perspektiv för att senare göra en sammantagen bedömning ur den professionellas syn. Därmed uppnås barnperspektivet främst genom vuxnas konstruktioner av och uppfattningar om barnets situation.

Både socialsekreterare och familjebehandlare uttrycker att det är viktigt att barnets röst blir hörd, dock behöver inte barnets åsikter och vilja beaktas fullt ut. På så sätt avgör professionella i stor utsträckning huruvida barnets vilja, åsikter och reflektioner ska påverka den slutgiltiga bedömningen av barnets bästa. I vissa fall kan barnets berättelser ifrågasättas av socialsekreterare och familjebehandlare och därmed inte beaktas i bedömningen. Följande citat är talande för hur socialsekreterare resonerar barnets åsikter:

“När barn pratar om saker och de säger kanske att de vill flytta hem igen, så kan man ju känna att nej men nu har mamma eller pappa påverkat dig. För jag hör ju att det du säger inte stämmer, för att du säger också att du aldrig skulle vilja flytta från familjehemmet. Man känner kanske att barnet har fått ett uppdrag av någon annan att prata som att det vill flytta hem och att allt är bra och att det är deras största önska liksom. Och då är det också svårt liksom och beakta barnets bästa när deras ord liksom går emot vad man har för uppfattning om vad de egentligen vill.” (Socialsekreterare 2)

I citatet ovan beskriver socialsekreteraren svårighet i att beakta ett barnperspektiv när barnet uttrycker motstridiga åsikter. Att barnet kan ha blivit påverkad av sina föräldrar att säga något speciellt, används i intervjupersonernas tal som ett argument för att inte beakta det som barnet berättar, då barnets uttalande ifrågasätts i fall där socialsekreterare misstänker att barnet har blivit påverkad på något sätt. I sådana fall beaktas inte barnets berättelser i bedömningen av barnets bästa, då barnets utsagor bedöms vara för opålitliga för att tas med i bedömningen utifrån att de anses strida mot barnets bästa. Socialsekreteraren uttrycker att det blir svårt att beakta barnets bästa när barnets vilja går emot professionella syn på vad barnet “egentligen vill”. Det som barnet berättar konstrueras alltså inte vara sanningsenligt, istället anses professionellas perspektiv och uppfattningar vara viktigare än barnets uppfattningar.

Det råder osäkerhet kring om barnet kommer till tals i den utsträckning som det borde vara. Tre intervjupersoner uttrycker att de själva försöker lyssna och samtala med barnet många gånger för att få ett barnperspektiv, samtidigt som de uttrycker att de inte är säkra på huruvida andra kollegor gör det. Detta innebär att barnet har en underordnad position i relation till professionella inom socialtjänsten. Barnets underordnade position kan dock behandlas på olika sätt, där vissa professionella försöker lyfta upp barnets perspektiv och ger barnet mer makt och handlingsutrymme, medan andra reducerar barnet till subjektpositionen, underordnad, som barnet får inom socialtjänsten.

Professionella uttrycker att barnsamtal är en svår utmaning som kräver vissa förutsättningar för att de professionella ska lyckas få ett barnperspektiv och få med barnets röst såsom anpassade lokaler, miljöer, lek och andra samtalsstöd. Därmed använder de professionella sig av olika verktyg och kommunikationsmetoder som att kunna samtala med barnen. Nedan följer ett citat från en familjebehandlare som beskriver vikten av samtalens verktyg och material:

“Vi har flera olika sådana här samtalskort, dels Nallekort. Men sen så har vi för lite äldre barn har vi de heter Stone have feelings too, de är jättebra, det är stenar med olika känslkort. Vi har kat-kit, det är också ett samtalsstöd där man har olika termometrar för saker och gubbar [...] och ofta som man märker att man får fram information som kanske annars inte har kommit fram, just för att mindre barn kanske har svårt att uttrycka sig och sätt ord på saker och känslor och så.” (Familjebehandlare 3)

I citatet beskriver familjebehandlare att de använder sig av flera olika samtalsverktyg för att samtala med barn, framförallt yngre barn. Samtalsstöd hjälper de professionella att komma åt information om barnet och barnets situation som kan vara oåtkomliga. Därmed använder de professionella deras professionella kunskaper och erfarenheter för att komma åt barnets eget perspektiv och få med barnets röst. På så sätt använder professionella deras handlingsutrymme och därmed deras maktposition för att kunna rättfärdiga den bedömning som görs av barnets bästa, och även kunna definiera och förklara hur de agerar för barnperspektiv och barnets bästa. I denna diskurs konstrueras socialsekreterare och familjebehandlare som trovärdiga att bedöma barnets specifika behov och situation, eftersom de har professionella kunskaper och erfarenheter.

4.2.2. Barnets ålder och mognad

Intervjupersonerna blev tillfrågade att definiera innebörden av förhållningssättet ålder och mognad i relation till barnets rätt till delaktighet. Många intervjupersoner uttryckte att frågan var svår då bedömningen av barnets ålder och mognad sker individuell. Intervjupersonerna uttrycker att de inte utgår ifrån en speciell åldersgräns, istället betraktas barnets förmåga att uttrycka sig och barnets förståelse för sin egen situation. Därmed bedöms barnets mognad utifrån professionellas egna tolkningar av vad en tillräcklig mognad är. Detta innebär att bedömningen av barnets ålder och mognad grundar sig på rådande samhällsnormer och kriterier som ger begreppen sin innebörd. Både socialsekreterare och familjebehandlare konstruerar barnsamtal och barnets kommunikationsförmåga som avgörande i beaktande av barnperspektiv och tillämpning av barnets bästa. Samtidigt anses beaktandet av barnets åsikter vara kopplad till barnets kommunikationsförmåga och därmed barnets ålder och mognad. I följande citat formulerar socialsekreteraren sig på det sättet:

“[...] barnets åsikter och så måste väga väldigt tungt i förhållande till ålder och mognad som man säger också. För ett litet barn är det svårt att tänka sig in liksom, hur skulle det bli om jag bodde någon annanstans och så, hur skulle det påverka mig, då vill man alltid vara hos sina föräldrar. Och är det ett äldre barn kanske man kan lyssna mer på deras bedömning.” (Socialsekreterare 1)

I citatet jämförs yngre barn med äldre barn, där äldre barns åsikter beaktas mer än yngre barn då yngre barn anses ha svårt att bedöma deras situation. Därmed anses betydelsen av barnets åsikter vara relaterad till barnets ålder och mognad. På så sätt får barnets åsikter mer uppmärksamhet ju äldre barnet är. I intervjupersoners tal konstrueras yngre barn som mindre kompetenta att bedöma deras situation, eftersom yngre barns anknytning till sina föräldrar anses ha ett stort inflytande över deras åsikter. En annan socialsekreterare uttrycker samma framställning angående barns åsikter i relation till ålder och mognad:

“Barnperspektiv det är också eeh... nej men de få sin röst hörd och man kan sätta sig in, om det är små barn, sätta sig in i deras perspektiv, hur har de det liksom, hur är barnets värld. Och äldre barn kan uttryck mer, nej men jag vill så här jag tänker så här så då är det ju väldigt lätt att beakta det.” (Socialsekreterare 2)

Ålder anses ha en stor betydelse i bedömningen av barnets bästa och beaktandet av barnperspektiv. När det gäller yngre barn uttrycker socialsekreteraren att hen sätter sig in i barnets perspektiv, medan äldre barn ges mer utrymme att själva uttrycka sig. Dessutom anses det vara lättare att beakta ett barnperspektiv när man kan samtala med barnet. Intervjupersonerna konstruerar att beroende på barnets ålder och mognad blir barnperspektivet antingen lättare eller svårare att ta i beaktandet. För yngre barn gäller det att beakta andras perspektiv och uppfattningar om barnets situation. I dessa fall väger expertutlåtanden såsom föräldrar, skolan, barn- och ungdomspsykiatri och andra aktörer mer än barns eget perspektiv i bedömningen av barnets bästa.

4.3. SAMMANFATTNING

Sammanfattningsvis har analysen av det empiriska materialet visat flera konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv som kretsar kring flera diskurser. Analysen av materialet resulterade i två övergripande teman; att bedöma barnets situation och att lyssna på barnet. Varje tema bestod av flera underteman som konstruerar definitionen av barnets bästa och barnperspektiv.

Barnets bästa konstruerades som svårhanterligt och mångtydigt begrepp, samtidigt framträdde en dominerande diskurs om professionella vet bäst, där konstruerade de professionella sig som mest kompetenta att bedöma barnets situation på grund av deras maktposition, kunskaper och erfarenheter. Den övergripande konstruktionen av bedömningen av barnets bästa handlade om en avvägning mellan barnets behov och barnets vilja, där barnets behov ges större vikt i diskursen om barnets bästa. Därigenom uppträdde två diskurser, omsorgsdiskursen och delaktighetsdiskursen, som konstruerar olika uppfattningar om barnets subjektposition och därmed barnets handlingsutrymme i relation till barnets bästa. En annan diskurs som framträdde i temat om barnets bästa var familjediskursen, där familjesystemet uppmärksammades som avgörande i relation till barnets bästa. Där konstruerades barnets rätt till sina föräldrar som självklarhet oavsett familjesituationen. Både socialsekreterare och familjebehandare talade om familjediskursen, dock konstruerade de diskursen på olika sätt. I analysmaterialet konstaterades även maktförhållandet mellan professionella och föräldrars

rättigheter genom en rättslig diskurs, där barnet blir underordnad i relation till både professionella och föräldrar.

I analysens andra tema uppträdde konstruktioner av att lyssna på barnet, där barnets åsikter och berättelser hanteras på olika sätt beroende på barnets situation och professionellas förhållningssätt. Både socialsekreterare och familjebehandlare uttryckte vikten av att barnet ska komma till tals, dock uppstod motsättningar kring detta som visade att det blir svårt att lyssna på barnet i praktiken. I konstruktionen av barnperspektiv ges barnsamtal och observationer stor betydelse för beaktandet av barnperspektiv. Intervjupersonerna konstruerade definitionen av barnperspektiv i två delar som handlar om dels tolkningar av barnets enskilda situation ur vuxnas perspektiv, i diskursen om barnperspektiv ur vuxnas syn och dels den generella föreställningen om barnperspektivet. Ett annat undertema som dök upp i analysen är barnperspektivet i relation till barnets ålder och mognad. Barnets ålder och mognad anses spela en stor roll för betraktandet av barnperspektiv.

5. DISKUSSION

I denna del kommer uppsatsens olika delar att vävas ihop med resultatet genom en avslutande diskussion. Därmed kommer resultatet att diskuteras i relation till studiens syfte och frågeställningar för att redogöra för om syftet uppnåtts. Sedan redogörs för resultat i relation till tidigare forskning för att hitta gemensamma och/eller åtskilda drag med studiens resultat. Därefter diskuteras diskursanalysens grundantaganden med fokus på den foucauldianska diskursanalysen som utgör studiens metodologiska och teoretiska ramverk i relation till resultatet. Slutligen förs en självkritisk diskussion och förslag till framtida forskning.

5.1. RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Uppsatsens övergripande syfte var att undersöka hur socialsekreterare och familjebehandlare konstruerar och bedömer barnets bästa utifrån ett barnperspektiv i praktiken. Studien utgick från två frågeställningar; på vilket sätt konstruerar socialsekreterare och familjebehandlare innebörden av barnets bästa och barnperspektiv? Och hur inkluderas barnperspektivet i utredningar och insatser för att bedöma barnets bästa?

Barnets bästa och barnperspektiv konstrueras som mångtydiga och svårhanterliga begrepp att definiera och tillämpa i praktiken. I resultatet uppträder olika motstridiga utsagor vid konstruktionen av barnets bästa. Dessutom konstateras osäkerheten kring bedömningen av barnets bästa och beaktandet av ett barnperspektiv. Därmed visar resultatet komplexiteten kring konstruktioner av begreppen. De övergripande diskurser som identifierades var professionella vet bäst, omsorgsdiskursen, delaktighetsdiskursen, familjediskursen, den rättsliga diskursen och diskursen om barnperspektiv ur vuxnas syn. Bedömningen av barnets bästa utgår ifrån en dominerande diskurs om professionella vet bäst, där professionellas kunskaper och erfarenheter utgör en maktfaktor över diskursen om barnets bästa då professionellas uttalanden konstrueras som en sanning och ges ett stort utrymme vid bedömningen av barnets bästa. Bedömningen av barnets bästa anses vara relaterad till barnets behov och barnets delaktighet, dock konstrueras tillgodoseende av barnets behov vara en viktigare aspekt än barnets egna åsikter. Därmed konstateras en diskurs om barnets behov som ett styrande element i konstruktionen av barnets bästa. En annan diskurs som uppträder tydligt var familjediskursen som betonar vikten av familjesystemet för bedömningen av

barnets bästa. Därmed anses barnets bästa vara beroende av barnets tillhörighet till en familj. I den rättsliga diskursen konstruerar de professionella sig själva som underordnade i relation till föräldrarnas rättigheter, vilket anses kunna begränsa professionellas handlingsutrymme för att kunna agera för barnets bästa. Barnet objektifieras ofta i intervjupersonernas tal och får subjektspositionen underordnad, då det inte anses kunna bedöma sitt eget bästa och är därmed beroende av vuxnas skydd och omsorg.

Inkluderandet av ett barnperspektiv anses vara relaterad till barnsamtal och observationer, dock uppträder motsättningar kring huruvida barnet kommer till tals och hur betydelsefulla barnets åsikter är. Barnperspektiv konstrueras dels som en generell föreställning om hur barn är och dels som vuxnas uppfattningar om barnets enskilda situation. Där ges vuxnas perspektiv på barnets situation större utrymme för att kunna uppnå ett barnperspektiv. Barnets ålder och mognad används som argument för att öka/minska barnets delaktighet och därmed värdera barnets åsikter. I fall där barnet kommer till tals, betraktas barnets åsikter med aktsamhet och konstrueras som antingen påverkade, irrationella eller helt uteslutas. Därmed tilldelas barnet subjektspositionen otillräckligt kompetent och omogen, vilket reducerar betydelsen av barnets åsikter och begränsar barnets handlingsutrymme. Där drar jag slutsatsen att diskursen om barnets bästa och barnperspektiv utgår ifrån flera motsägelsefulla konstruktioner som utgör den komplexa definitionen av begreppen. Sammantaget får vuxnas perspektiv på bedömningen av barnets bästa och beaktandet av barnperspektiv ett stort utrymme framför det berörda barnets perspektiv. I nästa del diskuteras studiens resultat i relation till tidigare forskning.

5.2. RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL TIDIGARE FORSKNING

I tidigare forskning presenterades åtta vetenskapliga artiklar som behandlar begreppen barnets bästa och barnperspektiv på olika sätt. I förhållande till tidigare forskning finns det gemensamma drag med denna studies resultat gällande konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv. Den tidigare forskningen lyfter fram att barnkonventionen utgår ifrån två olika perspektiv på barnet, dels ett objektperspektiv som betonar barnets behov av vuxnas skydd, och dels ett subjektsperspektiv där barnets vilja och åsikter ges stor betydelse (Svensson 2001, Singer 2019). Detta kan förklara intervjupersonernas motstridiga konstruktioner av barnets bästa som framträder i analysmaterialet. Intervjupersonerna konstruerar barnets rätt till delaktighet som en väsentlig aspekt, samtidigt som de betonar barnets behov av vuxnas skydd. I Singers (2019:36–39) framställning visar det sig att barnets behov sammanfaller ofta med barnets bästa, medan barnets vilja överensstämmer inte alltid med barnets bästa. Denna framställning överensstämmer med denna studies resultat, då barnets behov anses vara mer grundläggande än barnets vilja i diskursen om *barnets behov som ett styrande element*, därmed läggs mer fokus på barnets behov än barnets vilja i bedömningen av barnets bästa.

Ponnerts (2015) artikel kan också sättas i relation till temat *att bedöma barnets bästa*. Ponnert (2015:47) skriver om barnets ställning som ett objekt i vårdnadstvister, där barnets rätt till sina föräldrar sättas före barnets vilja och åsikter. Vidare skriver Ponnert (2015:53–54) om omsorgslogiken och den rättsliga logiken som utgångspunkter för bedömningen av barnets bästa. Där omsorgslogiken utgår ifrån barnets enskilda behov samtidigt som den betraktar

barnet som ett skyddsobjekt där barnets behov av skydd och omsorg betonas, medan den rättsliga logiken utgår ifrån barnets rätt till delaktighet samtidigt som den betonar barnens generella behov i bedömningen av barnets bästa. I likhet med denna framställning visar denna studies resultat att bedömningen av barnets bästa utgår ifrån olika perspektiv beroende på hur den professionella betraktar barnet i fråga. I studiens resultat skildras barn som kompetenta aktörer i konstruktionen *barn som experter*, vilket förutsätter en subjektsyn på barnen. I andra fall görs barn till ett objekt, där barn konstrueras som otillräckligt kompetenta, irrationella och omogna i konstruktionen av *barn som omogna*. Därmed tilldelas barnen en subjektsposition beroende på vilken diskurs de professionella talar ifrån. Liksom Ponnerts (2015) framställning talas det om barn ur en objektsyn i *omsorgsdiskursen*, där fokus läggs på barnets behov av vuxnas skydd och omsorg, medan i *delaktighetsdiskursen* betraktas barnet som ett subjekt, en aktiv aktör, vilket uppträder i konstruktionen om barnets rätt att komma till tals och vikten av barnets åsikter. Den tidigare forskningen behandlar vikten av beslutsfattarens förhållningssätt och handlingsutrymme i relation till barnets bästa (Ponnert 2015:53). Även denna framställning överensstämmer med studies resultat som visar en dominerad diskurs om *professionella vet bäst*, där professionellas kompetens konstrueras som central i bedömningen av barnets bästa. Till skillnad från tidigare forskning, visar denna studie *en rättslig diskurs*, där professionella positionerar sig som maktlösa i relation till föräldrars rättigheter, vilket strider mot konstruktionen om professionellas maktposition.

I Linds (2008:3, 17) artikel framkommer att staten, genom socialtjänsten, använder barnets bästa som ett argument för att bedöma föräldrars potential och därmed ingripa i berördas familjeliv. Föräldrar med intellektuellt funktionshinder bedöms vara en riskfaktor för barnets välbefinnande och kan därmed fräntas rätten till att uppfostra sina barn med hänvisning till barnets bästa. Detta kan kopplas till *familjediskursen* som identifierades i denna studie, som bland annat behandlar socialtjänstens framställning av föräldrar som viktiga för barnet, men också som en riskgrupp i förhållanden där barnet far illa. Därmed bedöms föräldrars potential att ta hand om sitt barn i relation till barnets bästa. Eriksson (2003:307–309) skriver om konstruktionen av den separerade kärnfamiljen, där föräldrars rätt till sina barn anses vara viktigare än barnets egen vilja. Därmed utgår bedömningen av barnets bästa utifrån ett generellt antagande om att barnets bästa föreligger i barnets rätt till båda sina föräldrar. Därmed objektifieras barnet och får ett begränsat handlingsutrymme i diskursen om barnets bästa. På så sätt utgår bedömningen i vårdnadstvister från generella föreställningar om föräldrars rätt till sina barn med syfte att hålla ihop ett familjesystem, vilket påverkar bedömningen av barnets bästa i stor utsträckning. På liknande sätt visar denna studie att en stark framställning av att upprätthålla ett familjesystem med hänvisning till barnets rätt till sina föräldrar men också föräldrars rätt till sina barn. *Familjediskursen* är väldigt central i bedömningen av barnets bästa. Där anses barnets bästa vara relaterad till barnets behov av en familj. I *den rättsliga diskursen om föräldrars rättigheter* konstrueras föräldrars rätt till sina barn som en grundläggande aspekt i relation till barnets bästa. Därmed prioriteras föräldrars perspektiv högre än barnets eget perspektiv, vilken bekräftar en fixerad konstruktion av att barnets bästa bedöms vara kopplad till kontakt med sina föräldrar.

I tidigare forskningen menar Svensson (2001), Singer (2019) och Ponnert (2015) att bedömningen av barnets bästa förutsätter en avvägning mellan barnets behov av skydd och barnets rätt till delaktighet. Min studie visar att det uppstår en kontinuerlig spänning mellan barnets delaktighet och barnets behov i konstruktionen av barnets bästa. Genom denna studie fick jag en uppfattning om att både socialsekreterare och familjebehandlare försöker göra en avvägning mellan barnets behov av vuxnas skydd och barnets rätt till delaktighet, dock visar det sig att barnets behov av vuxnas skydd väger tyngre än barnets rätt till delaktighet. Därmed

ges vuxnas uppfattningar om barnets behov mer utrymme än barnets åsikter i bedömningen av barnets bästa. Vuxnas konstruktioner gällande de fastställda uppfattningarna om barnet och barnets behov kan orsaka bristande hantering av barnperspektiv och därmed en missbedömning av barnets bästa, vilket riskerar barnets välbefinnande, anser jag.

I temat *att lyssna på barnet* synliggörs svårigheten med att ta tillvara barnets eget perspektiv. Anledningen till detta beror antingen på att barnet inte vill eller kan delta i samtalen eller att barnets berättelser försummas. Därmed utgår professionella från generella uppfattningar om barn samt andras uppfattningar om barnets situation för att inta ett barnperspektiv i diskurs om *barnperspektiv ur vuxnas syn*. Svensson (2001:44–45) menar att den svårhanterliga definitionen av barnets bästa resulterar i att beslutsfattare tillämpar generella och normativa uppfattningar om barnets bästa, och därmed bortse från barnets enskilda situation. Denna studie visar att det bedömningen av barnets bästa utgår ifrån ett antal normativa uppfattningar såsom föräldrars rätt till sina barn, barnets beroende av ett familjesystem, barnet som omogen, professionellas kompetens att bedöma barnets bästa och beakta ett barnperspektiv och så vidare. Alla dessa aspekter påverkar bedömningen av barnets bästa, eftersom de utgår ifrån fastställda normer om vad det bästa för barnet är i generella drag. Detta är överensstämmande med Svensson (2001:45) som menar att normalitetsuppfattningar som innefattar samhällets syn på statens förpliktelser och föräldrars ansvar för sina barn, påverkar bedömningen av barnets bästa.

I temat *att lyssna på barnet* behandlas intervjupersonernas konstruktioner av barnperspektiv och barnets röst i socialtjänsten. Intervjupersonerna uttrycker att barnperspektiv betraktas ofta ur vuxnas uppfattningar om barnets situation i diskursen om *barnperspektiv ur vuxnas syn*. Denna framställning av barnperspektiv ur vuxnas syn står i strid med Andersson och Hollander (1996) samt Cederborgs (2014:7–9) definition av barnperspektivet, då de menar att barnperspektivet innebär att ta i beaktande barnets egna uppfattningar om sin egen situation. Barnperspektivet uppfattas som en konstruktion som beror på vuxnas kulturella och personliga antaganden, enligt Andersson och Hollander (1996:81–82). Därmed blir det omöjligt att inta ett barnperspektiv som är oberoende av vuxnas uppfattningar. Cederborg (2014:7–9) menar att när barnperspektiv inhämtas utifrån vuxnas syn på barnets situation, medför detta förhållningssätt en försummelse av barnets egna uppfattningar och en syn på barnet som ett objekt. Hultman och Cederborg (2014:125–126) redogör för den bristfälliga hanteringen av barnperspektiv inom socialtjänsten, där menar författarna att barnperspektiv beaktas utifrån föräldrars syn, medan barnets åsikter förbises. Denna studie visar att det finns fortfarande brister gällande beaktandet av barnperspektiv inom socialtjänsten, då vuxnas uppfattningar ges större betydelse än barnets uppfattningar om sin egen situation. Resultatet visar även att några intervjupersoner uttryckte osäkerhet kring huruvida barnet kommer till tals i den önskvärda utsträckningen som betonas i barnkonventionen. Därmed avgörs barnets delaktighet och inflytande ur den professionellas synsätt.

Denna studie visar att barnets ålder och mognad har en stor betydelse vid beaktande av barnperspektiv och bedömning av barnets bästa. Till skillnad från denna studies resultat, behandlas inte betydelsen av barnets ålder och mognad på samma sätt i den tidigare forskningen. Denna studies resultat visar att *barnets ålder och mognad* spelar en avgörande roll för barnets möjlighet till delaktighet och därmed ta i beaktande barnets åsikter. Resultatet visar att äldre barn får större utrymme att uttrycka sina åsikter i jämförelse med yngre barn. Dessutom bedömer professionella om barnet är tillräckligt mogen för att uttrycka sina åsikter, vilket innebär att betydelsen av barnets åsikter är relaterad till barnets ålder och mognad.

5.3. RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL METOD OCH TEORI

Studiens syfte och frågeställningar avsåg att studera socialsekreterarnas och familjebehandlarnas konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv för att kunna identifiera vilka diskurser som omger professionellas tal. För att besvara studiens frågeställningar utgick jag ifrån socialkonstruktionism och diskursanalys med fokus på den foucauldianska diskursanalysen som utgör studiens metodologiska verktyg och teoretiska ramverk. Därmed grundar studien sig på att verkligheten är socialt konstruerad och att språket spelar en central roll för förståelse av omvärlden. Foucaults metodologiska begreppsapparat; diskurs, makt/kunskap och subjekspositioner har varit behjälpliga för att studera hur barnets bästa och barnperspektiv konstrueras och ges en betydelse i socialsekreterares och familjebehandlares tal.

Foucault et al. (2002:43) menar att syftet med en diskursanalys är att synliggöra för diskurser som konstrueras som givna för att studera diskursers uppbyggnad. Diskurser skapar vår uppfattning och förhållningssätt till olika fenomen, därmed är allt socialt konstruerad i olika diskurser som skapar regler för vad som inneslutas och uteslutas inom ett visst sammanhang (Foucault et al., 2002:70). Med hjälp av Foucaults diskursbegrepp har jag kunnat analysera vad som inneslutas och uteslutas i konstruktionen av barnets bästa och barnperspektiv. Därmed har jag kunnat analysera diskursers makt- och kunskapsdimensioner samt subjekspositioner som framträdde. Jag har även kunnat analysera diskursiva strategier som användes för att synliggöra för hur det talas om begreppen. Genom Foucaults makt/kunskap har jag kunnat analysera vilka maktrelationer som skapas samt vilka kunskaper som rättfärdigas i konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv. Diskursens makt och kunskaper får konsekvenser för våra diskursiva världsbilder och påverkar därmed vår förståelse för vad barnets bästa är. Denna studies resultat visade konstruktionen av olika subjekspositioner som skapas i diskursen om barnets bästa. Intervjupersonerna positionerade sig själva, barnet och barnets föräldrar i olika subjekspositioner i tal om barnets bästa. Dessa subjekspositioner får olika handlingsutrymme och betydelse för diskursen den konstitueras inom.

Konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv är mångtydiga och obestämda på grund av begreppens komplexa definition, vilket förklarar motsättningarna som framträdde i bedömningen av barnets bästa och betraktandet av barnperspektiv. Diskurserna som intervjupersonerna talade utifrån utgör specifika makt- och kunskapsdimensioner samt subjekspositioner som konstitueras i deras språk. Därmed har intervjupersonernas talesätt en betydelsefull roll för konstruktionen av och förståelse för begreppen barnets bästa och barnperspektiv. Diskurser som dominerar konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv får konsekvenser i praktiken i form av bedömningar och insatser som grundar sig i dessa konstruktioner. I konstruktionen av barn som omogna, anses barnet vara i behov av skydd och hjälp, vilket påverkar bedömningen av barnets bästa då barnet anses vara beroende av vuxnas omsorg och skydd. Bedömningen blir då fokuserad på barnets behov mer än barnets egen vilja, vilket leder till att barnet förlorar sitt aktörskap. Burr (2015:2–3) menar att kunskaper om världens olika begrepp och fenomen är aldrig objektiva, utan skapas av sociala processer med andra människor. Genom sociala samspel skapar människor gemensamt vissa förhållningssätt som anses vara accepterade, därmed anses de andra förhållningssätt vara avvikande. För att ett icke-accepterat förhållningssätt ska bli sanningsenligt behöver de förgiventagna diskurserna synliggöras och ifrågasättas. Genom att ifrågasätta uttalanden om att barn är ett objekt i relation till sina egna utredningsakter och som inte kan ta ställning till sin egen situation, skapas det mer utrymme för barnets delaktighet i bedömningen av barnets bästa. Konstruktionen av barnets grundläggande behov som ett styrande element i

bedömningen av barnets bästa lutar mot en allmän bedömning av barnens bästa, istället för en bedömning av det bästa för det enskilda barnet. Konstruktionen av barnets behov och rätt till sina föräldrar kan ifrågasättas, då det inte alltid överensstämmer med barnets bästa. Därigenom ges mer acceptans för ett barn som inte har det behovet, på så sätt möjliggörs för mer individualiserade bedömningar av barnets bästa.

I resultatet konstrueras spänningar gällande maktrelationen mellan professionella, barn och föräldrar. I den rättsliga diskursen konstrueras vissa rättigheter och lagar som mer mäktigare än andra, där föräldrabalken konstrueras som starkare än barnkonventionen. I denna konstruktion positionerar intervjupersonerna sig som maktlösa i relation till föräldrars maktposition. Däremot får professionella en starkare subjektsposition i den rättsliga diskursen när de bedriver lag om vård av unga, LVU. I båda fall förblir barnet underordnad i relation till professionellas och föräldrars subjektsposition. Intervjupersonerna pratade ofta om barn som en homogen grupp, där barn tillskrivs specifika egenskaper såsom lojala, känsllosamma och lekfulla. Därmed tappar barnet sin position som en unik individ och får istället en subjektsposition som det inkompetenta och naiva barnet. I denna subjektsposition ser man barnet som ett objekt som är i behov av vuxnas skydd och omsorg på grund av barnets irrationalitet och naivitet. Barnet konstrueras som ett objekt som är beroende av vuxnas ledning, skydd och omsorg i omsorgsdiskursen. Omsorgsdiskursen uppträder främst när professionella talar om deras perspektiv på bedömningen av barnets bästa, medan delaktighetsdiskursen uppträder när de professionella talar om barnets rätt till delaktighet, där talas om barnet som en aktiv aktör.

5.4. SJÄLVKRITISK DISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING

Den foucauldianska diskursanalysen har varit väldigt intressant metodansats för denna studie främst för att jag haft möjlighet att analysera intervjupersonernas språk ingående. Den foucauldianska diskursanalysen erbjuder inte någon specifik analysmetod, därför har jag kunnat anpassa analysfaserna som Carabine (2001:280–285) presenterar till min studie, vilket jag anser vara en fördel för studiens syfte och frågeställningar. Att tillämpa diskursanalys som metod innebär också vissa begränsningar. I diskursanalysen läggs fokus på hur sociala processer skapar olika diskurser och dess sanningseffekter, därmed avser inte diskursanalysen att undersöka människors känslor och upplevelser (Winther Jørgensen & Phillips 2000:149). Metodens begränsningar är att jag inte kan dra några slutgiltiga slutsatser om vad som är rätt eller fel definition av begreppen, eftersom metoden avser att synliggöra de rådande konstruktioner som skapar begreppens definition. Dessutom präglas analysen av dessa konstruktioner av mina egna förkunskaper om området jag studerar. Därmed framställer denna studie ett möjligt sätt att förstå innebörden av barnets bästa och barnperspektiv, på så sätt bidra studien till att rekonstruera diskurser som omger begreppen. Dock har jag försökt förhålla mig reflexiv för att kunna synliggöra för diskursers sanningseffekter och därmed se andra sätt att tolka begreppen. I resultatet presenterades olika konstruktioner och diskurser om begreppen, detta för att ge läsaren ett brett perspektiv på hur begreppen konstrueras. Däremot skulle en annan forskare kunna analysera materialet på ett annorlunda sätt beroende på forskarens förståelse av den diskursiva verkligheten.

Studiens resultat bygger på en djupgående analys av intervjuer med socialsekreterare och familjebehandlare som arbetar inom socialtjänsten. Studiens urvalsmetod har också påverkat studiens resultat, då resultatet skulle varit annorlunda vid en annan urvalsmetod. På grund av rådande situation och restriktioner med anledning av covid-19, har intervjuerna utförts genom

Zoom och Teams. Den digitala kommunikationen innebar begränsningar på grund av den tekniska delen som begränsar den mänskliga interaktionen som vanligtvis uppstår i en fysisk plats. Detta kan ha påverkat resultatet på något sätt, dock har jag försökt göra det bästa av situationen. I denna studie har jag lagt stor vikt vid de forskningsetiska principerna som presenteras av Vetenskapsrådet, för att kunna skydda intervjupersonernas identitet. Genom studiens gång har jag gjort en avvägning mellan att ge information om deltagarna och att skydda deltagarnas integritet/konfidentialitet, där det senare har getts större vikt. Därför har jag valt att inte avslöja deltagarnas kön, ålder eller antal årserfarenheter i syfte att säkerställa deltagarnas konfidentialitet. Jag har även försökt att välja ut citat där deltagarna inte pratar på “ett personligt sätt”, detta för att inte riskera deltagarnas identitet.

I denna studie har jag valt att undersöka konstruktioner av barnets bästa och barnperspektiv inom socialtjänsten, därmed kan jag inte dra några slutsatser om hur begreppen konstrueras i en annan kontext såsom skolvärlden eller den politiska domänen. Därför skulle det vara intressant att komplettera studien med intervjuer med det berörda barnet, barnets föräldrar eller andra aktörer i det politiska området. Att få andra aktörers synvinkel resulterar till ytterligare dimensioner på hur barnets bästa och barnperspektiv konstrueras i praktiken. Det vore även intressant att jämföra studiens resultat med ett annat land som ratificerar barnkonventionen och därmed tillämpar barnets bästa och barnperspektiv, för att kunna studera om konstruktionen av begreppen skiljer sig på något vis. Detta blir således mitt förslag på vidare forskning.

REFERENSLISTA

- Andersson, G. Hollander, A. (1996). Om barns rätt och barns bästa. I G. Andersson, K. Aronsson, S. Hessle, T. Lundström & A. Hollander (Red). *Barnet i den sociala barnvården* (upplaga 1 s. 58–99). Liber.
- Bolander, E. & Fejes, A. (2015). Diskursanalys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red). *Handbok i kvalitativ analys* (upplaga 1 s. 90–115). Liber.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Burr, V. (2015). *Social constructionism* (Third edition). Routledge.
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Studentlitteratur.
- Carabine, J. (2001). Unmarried Motherhood 1830–1900: A Genealogical Analysis. I M. Wetherell, S. Taylor & S. J. Yates (Red). *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. (s. 267–310). Sage Publications.
- Cederborg, A. C. (2014). Inledning. I A. C. Cederborg (Red). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete* (upplaga 1 s. 7–17). Gleerups Utbildning AB.
- Edley, N. (2001). Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subjects positions. I M. Wetherell, S. Taylor och S. J. Yates (Red). *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. (s. 189–228). Sage Publications.
- Eriksson, M. (2003). *I skuggan av Pappa: familjerätten och hanteringen av fäders våld* (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Sociologiska institutionen). Gondolin. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:163945/FULLTEXT01.pdf>
- Foucault, M. Bjurström, C. & Torhell, S. (2002). *Vetandets arkeologi* (aktualiserad och genomgången av Sven-Erik Torhell). Arkiv.
- Foucault, M. Götselius, T. & Olsson, U. (2008). *Diskursernas kamp*. Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Hultman, E. & Cederborg, A. C. (2014). Språkbruk i barnvårdsutredningar. I A. C. Cederborg (Red). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete* (upplaga 1 s. 121–141). Gleerups Utbildning AB.
- Lind, J. (2008). *The Best Interest of the Child as an Argument in Assessments of Parent Potential in Sweden*. International Journal of Law, Policy and the Family. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebm014>
- Nilsson, R. (2008). *Foucault: en introduktion*. Égalité.
- Nygren, L. (2012). ”Risken finns, finns nyttan? I H. Kalman, & V. Lövgren (Red). *Etiska dilemman*. (s. 23–37). Gleerups.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. (s. 230–246). Sage Publications.

Ponnert, L. (2015). *Barnets bästa i teori och praktik. När olika logiker möts*. (s. 44–56). Socionomen nr 6, Forskningssupplement.

Singer, A. (2019). *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. Norstedts juridik AB

Svensson, E. (2001). *Barnets bästa i främsta rummet. Reflektioner utifrån en konferens om Barnets bästa som rättsligt begrepp i Tromsø*. (s. 39–50). Utbildning Och Demokrati.

Svensson, P. (2019). *Diskursanalys* (upplaga 1). Studentlitteratur.

Symon, G. & Cassell, C. (2012). Assessing Qualitative Research. I G. Symon, & C. Cassell (Red). *Qualitative Organizational Research. Core Methods and Current Challenges*. (s. 204–221). Sage Publications.

Taylor, S. (2001). Locating and Conducting Discourse Analytic Research. I M. Wetherell, S. Taylor & S. J. Yates (Red). *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. (s. 5–48). Sage Publications.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.

Officiella tryck

Sköld, J. (08 mars 2020). Så svek samhället flickan som kallades Lilla hjärtat. Dagens Nyheter.

<https://nogo.retrieverinfo.com/proda=4597&d=050915202003086cc4cebf8979e1c34421a31147ae319e&s=50915&sa=2000185&x=37222842779384d0529dc3d643baa3ac&tz=Europe/Stockholm&t=1607526372>

Socialdepartementet (2016). Barnkonventionen blir svensk lag, Betänkandet av barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19). Elanders Sverige AB https://www.regeringen.se/49315c/contentassets/7bcd0fe8815345aeb2ff0d9678896e11/barnkonventionen-blir-svensk-lag-sou-2016_19.pdf

Petersson, J & Nohlgren, U. (04 juni 2019). Detta har hänt i fallet Emmy. Norran. <https://nogo.retrieverinfo.com/proda=4597&d=05723620200604843bcffa3a028288299cbfde4b13dd30&s=57236&sa=2000185&x=39128e69a5f6e69ac614b355fd96a548&tz=Europe/Stockholm&t=1607526648>

BILAGA A: INFORMATIONSBREV TILL DELTAGARE

Hej!

Jag är en blivande beteendevetare som går min sista termin på det beteendevetenskapliga programmet vid Mälardalens högskola. Just nu skriver jag mitt examensarbete som handlar om socialsekreterarnas (inom barn och ungdomsmottagning) och familjebehandlarnas beaktande av barnperspektiv och barnets bästa i arbete med barnrelaterade frågor. Jag har tänkt därmed genomföra intervjuer med socialsekreterare som arbetar inom barn och ungdomsmottagning och familjebehandlare som arbetar med barnrelaterade frågor och insatser. Jag är väldigt intresserad av detta undersökningsområde och hoppas att du vill ställa upp för att göra det möjligt för mig att genomföra denna studie. Jag har beräknat att intervjuerna kommer att ta mellan 30–60 minuter och jag kommer att spela in intervjuerna om du samtycker till detta. I intervjun kommer jag bland annat önska att du reflekterar över hur du tillämpar innebörden av barnperspektiv och barnets bästa i arbetet med barnrelaterade frågor. På grund av rådande omständigheter och de nya restriktionerna, sker intervjuer via Zoom.

Naturligtvis följer jag de forskningsetiska riktlinjerna, vilket innebär att din medverkan i intervjun är frivilligt, och väljer du att delta så kan du avbryta deltagandet närhelst. Jag vill poängtera att du som deltagare kommer att vara anonym, vilket innebär att jag varken kommer skriva ut ditt namn eller vart du arbetar. Det insamlade materialet kommer att användas i forskningssyfte och behandlas konfidentiellt. När studien är klar kan jag, om ni är intresserade, skicka den till er så att ni kan få ta del av uppsatsen.

Tack på förhand!

Shahad Yahya

BILAGA B: INTERVJUGUIDEN

Bakgrund:

- ❖ Berätta om din bakgrund, ålder, tidigare arbete, utbildning?
- ❖ Hur länge har du arbetat här? Vad har du för arbetsuppgifter?

Om barnets bästa

- ❖ Vad är definitionen av "Barnets bästa" enligt dig? Vad innebär barnperspektiv för dig som socialsekreterare/familjebehandlare?
- ❖ Kan du beskriva hur du som socialsekreterare/familjebehandlare tillämpar barnets bästa i ditt arbete? Gärna konkret exempel.
- ❖ Hur inkluderar du barnperspektiv i arbete med barnrelaterade frågor?

Att samtala med barn:

- ❖ I vilka situationer möter du barn?
- ❖ Hur brukar samtal med barnen vara? Hur pratar/lyssnar du på barnet?
- ❖ På vilket sätt kommer barn till tals?
- ❖ Hur väger du som socialsekreterare/familjebehandlare barnperspektiv mot andras perspektiv (familj, skola, vänner)?
- ❖ Hur stor roll spelar samtal med barnet i tillämpning av barnets bästa? gärna konkret exempel!

Bedömning och beslut:

- ❖ Vilka aspekter beaktas i bedömningen av barnets bästa?
- ❖ Har barn möjlighet att påverka bedömning? Vad och hur kan barnet påverka?
- ❖ Utifrån dina erfarenheter som socialsekreterare/familjebehandlare, hur lätt/svårt är det att bestämma vad barnets bästa är?